

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Gallipolská operace v roce 1915

Adam Laštovička

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra Historických věd
Studijní program Historické vědy
Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Gallipolská operace v roce 1915

Adam Laštovička

Vedoucí práce:

PhDr. Jaroslav Valkoun, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Jaroslavu Valkounovi, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady, které mi věnoval při psaní této bakalářské práce.

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 SITUACE PŘED BITVOU	3
2.1 Vypuknutí války.....	3
2.2 Osmansko-německá spojenecká smlouva.....	5
2.3 Pronásledování <i>Goebenu a Breslau</i>	7
2.4 Osobnost Winstona Churchilla	8
2.5 Proč zrovna Dardanely?	10
3 V PŘEDVEČER BITVY	12
3.1 První měsíce války	12
3.2 Jednání o nejrychlejší konci války.....	13
3.3 Plán Britů	15
3.4 Turci se připravují k obraně	18
4 BITVA	20
4.1 Námořní boje	20
4.2 Vyjednávání o vyslání pozemního výsadku	22
4.3 Poslední pokus o dobytí z moře	23
4.4 Plán vylodění.....	25

4.5 Výsadek na pevnině	27
4.6 Změny v britské admiraltě	30
4.7 Srpnový výsadek	31
4.8 Evakuace vojsk	34
5 DOPADY BITVY	36
5.1 Příčiny neúspěchu Spojenců	36
5.2 Politické dopady.....	37
5.3 Vojenské dopady.....	38
6 ZÁVĚR	40
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
8 RESUMÉ	45
9 SEZNAM PŘÍLOH	46
10 PŘÍLOHY.....	47

1 ÚVOD

Tématem bakalářské práce je Gallipolská operace v roce 1915. V červnu 1914 se zabitím následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este spustila řada událostí, které nakonec vedly k vyhlášení první světové války. V průběhu podzimu se boje, které podle původních předpokladů měly trvat do konce roku, začaly dostávat do patové situace. Z toho důvodu se obě bojující strany snažily o co nejrychlejší ukončení konfliktu. Útokem na ruské přístavy v Černém moři vstoupila do války i Osmanská říše. Ještě před tím stihla zablokovat důležité úžiny Dardanely a Bospor, přes které probíhalo zásobování mezi Velkou Británií a Ruskem. Po žádosti z nejvyšších ruských míst o pomoc dospělo spojenecké velení k názoru, že nejvhodnější možností, jak obrátit vývoj války ve svůj prospěch bude dobytí Osmanské říše. Doufalo, že vyřazení Turků přesvědčí balkánské státy vystoupit z neutrality a připojit se k Dohodě. Dále plánovalo vzít Centrální mocnosti do „kleští“, a tím tak ukončit celou válku. Cílem společného námořního britsko-francouzského útoku se nakonec stal poloostrov Gallipoli. Dohodové země věřily, že vítězství dosáhnou rychle a snadno. Datum zahájení operace bylo stanoveno na 19. února 1915.

První světová válka je jedna z nejvýznamnějších událostí ve 20. století. Zároveň je důležitým mezníkem v dějinách, protože jak už je z názvu jasné, jedná se o první celosvětový konflikt. Také měla vliv na další vývoj světových dějin. Po jejím skončení se rozpadl mocenský systém v Evropě a vznikly nové státy. Z ekonomického hlediska byl zastaven dlouho zvyšující se hospodářský růst.

Cílem této bakalářské práce je nejprve přiblížit události, které vedly k samotné bitvě. Dále vylíčit bojové plány, samotné námořní a pozemní boje z pohledu obou stran, i politická jednání. Rovněž analyzovat dopad a vliv rozhodnutí Winstona Churchilla na toto tažení. A na závěr shrnout příčiny neúspěchu, politické a vojenské dopady. Proč dohodové státy zaútočily právě na Gallipoli? Co vedlo ke konečnému prosazení operace? Z jakého důvodu se nepovedl námořní i pozemní útok? Jak se změnil názor Londýna na operaci po změně vlády? Jaké byly následky spojeneckého neúspěchu? Na všechny tyto otázky se autor pokusí odpovědět.

Pro větší přehlednost je samotná struktura práce rozdělena do čtyř kapitol, které jsou dále členěny do několika podkapitol. V úvodní kapitole se autor bude věnovat pozadí vzniku první světové války. Nejprve budou představeny oba bojující bloky a poté událost, která uvedla věci do pohybu – atentát na Františka Ferdinanda. Popsány budou také rozvíjející se osmansko-německé vztahy a cesta bitevních křižníků *Goeben* a *Breslau*. Následuje představení Winstona Churchilla, který byl jeden z autorů operace a důležitost Dardanel. Druhá část se týká začátku války a její počáteční vývoj. Zmíněny jsou obě bojové fronty, pozemní i námořní bitvy. Dále složitá jednání mezi Spojenci a konečné prosazení Gallipolské operace jako prostředek k rychlejšímu ukončení války. Popsán je i plán, pomocí kterého se měly dohodové státy zmocnit úžiny a obrana Turků. Třetí, hlavní kapitola je, co se týče obsahu nejrozsáhlejší. Zabývá se podrobnou analýzou bitvy, jak námořní, tak pozemní. Autor také zmiňuje technické vybavení Spojenců nebo počasí, které mnohdy obráncům pomohlo. Její závěr zahrnuje evakuaci. Poslední část rozebírá četné důvody neúspěchu spojeneckých vojáků, politické a vojenské dopady, které nezdařený útok přinesl.

Ve své práci se autor opírá o více publikací a článků v českém i v anglickém jazyce. Nejdůležitějšími knihami byly *Gallipoli 1915: místo pro tisíc britských pušek* od Yvette Heřtové, která je v češtině jedinou knihou podrobně se zabývající bitvou o Gallipoli. V monografii jsou vylíčeny události od uzavření osmansko-německé smlouvy až po evakuaci Spojenců. Kromě pohledu z dohodové strany, je tu i pohled z té osmanské. Součástí jsou rovněž fotografie a mapy. Další důležitou česky psanou publikací je druhý díl Jaroslava Hrbka *Velké války na moři*, který se věnuje spíše námořním bojům. *První světová válka: úplná historie* od Martina Gilberta nebo *Historie první světové války* Basila Liddella Harta pomohly autorovi lépe pochopit celý kontext první světové války. Díky Churchillově *Světové krizi* mohl tvůrce lépe porozumět některým krokům prvního lorda admirality. Z anglicky psaných monografií je nejvíce využito *Gallipoli* od Alana Mooreheada, kde se vyskytují jména všech zúčastněných v Gallipolské operaci a *Grasping Gallipoli: Terrain, Maps and Failure at the Dardanelles, 1915*, kterou napsali britští historici Peter Chasseud a Peter Doyle. Využit je také článek z *Historického obzoru* od Lud'ka Bohuckého s názvem *Gallipoli 1915*.

2 SITUACE PŘED BITVOU

2.1 Vypuknutí války

V roce 1879 Německo a Rakousko-Uhersko podepsaly spojeneckou smlouvu. Vzniklo seskupení nazvané Dvojspolek. Mocnosti se dohodly na vzájemné pomoci v případě války s Ruskem. Pokud by zaútočil jiný stát, měly zachovat neutralitu. O tři roky později se k nim přidala i Itálie, čímž vznikl Trojspolek¹ (též Centrální nebo Ústřední mocnosti). Na druhé straně signovaly v roce 1892 vojenskou smlouvu Francie a Rusko. Srdečná dohoda mezi Francií a Velkou Británií (1904) a pakt uzavřený mezi Ruskem a Velkou Británií (1907) sice nebyly vojensky zaměřené,² ale odstranily se problémy mezi danými státy, čímž tak mohlo vzniknout spojení.³ Tato aliance vešla do dějin jako Trojdohoda. Obě válečné strany už byly téměř zformovány. Na začátku 20. století se zvyšovalo napětí, které vedlo k rozpoutání „*Velké války*“. Každá z mocností měla své důvody k vyvolání války. Nově vzniklé Německo toužilo po větším počtu kolonií a novém rozdělení světa.⁴ Rakousko-Uhersko dychtilo po nových územních ziscích na Balkáně a také chtělo zabránit rozpadu své mnohonárodnostní říše. Itálie snila o obnovení moci a prestiže Římské říše. Francie pro změnu chtěla oplatit potupnou 40 let starou porážku od Pruska⁵ a navrácení důležitých průmyslových oblastí Alsaska a Lotrinska. Velká Británie viděla rostoucí mocenský potenciál Německa a prahla po jeho snížení. Rusko se zajímalo o turecké úžiny mezi Černým a Středozemním mořem. Vražda následníka trůnu rakousko-uherské monarchie Františka Ferdinanda d'Este tedy posloužila jen jako pouhá záminka k začátkům bojů. Důležitou roli také hrál zvyšující se nacionalismus, britsko-německé závody ve zbrojení, marocká, bosenská krize a balkánské války.

Na Berlínském kongresu v roce 1878 obdrželo Rakousko-Uhersko právo na okupaci Bosny a Hercegoviny. O 30 let později ji anektovalo. Tento akt se setkal s odporem Srbů, poněvadž zde žila početná srbská menšina. Navíc posílení vítězstvím v obou balkánských válkách a dosažení nových území plánovali začlenění Bosny do

¹ PROKŠ, Petr et al., *České země a dějiny moderní Evropy. Studie k dějinám 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 72.

² Vyřešeny byly spory o kolonie a definovány sféry vlivu.

³ HOLLAND ROSE, John, *Great Britain and the Eastern Question*. In: *The Journal of International Relations*, 12, 1922, 3, s. 309–310.

⁴ JINDRA, Zdeněk, *První světová válka*, Praha 1984, s. 15–16.

⁵ Prusko se poté stalo největší spolkovou zemí Německa.

„*Velkého Srbska*“ a také nenáviděli habsburskou dynastii.⁶ Jelikož Rakušané neměli žádnou kolonii, zacházeli s Bosnou jako s její náhražkou. Docházelo k národnostnímu i ekonomickému útlaku.⁷ Dne 28. června 1914 se Srbům naskytl ideální šance ukázat Rakousku „*co proto*“. V bosenském hlavním městě Sarajevu se totiž konala vojenská přehlídka. Po neúspěšném bombovém útoku, zastřelil bosensko-srbský student Gavrilo Princip, patřící k tajné organizaci *Mlada Bosna* následníka rakousko-uherského trůnu arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku vévodkyni Žofii Chotkovou. Atentátník na vůz, ve kterém synovec císaře Františka Josefa I. se svou ženou projížděli, několikrát vystřelil. I přes okamžitou lékařskou pomoc zasažený Ferdinand spolu se svojí chotí po chvíli podlehl zraněním.

Po zatčení a výslechu pachatelů bylo jasné jejich napojení na Srbsko. Smrtí obou manželů vznikla diplomatická krize. Rakousko-uherská vláda ji ještě přiosťřila tím, že 23. července poslala srbské vládě tzv. „*červencové ultimátum*“. Obsahovalo deset bodů (například zákaz vydávání všech publikací, které podněcovaly nenávisť vůči rakousko-uherské monarchii, rozpuštění srbské nacionální organizace *Narodna Odbrana*, přijetí zástupců habsburské vlády pro potlačení odbojových hnutí a další).⁸ Srbsko po krátkém váhání splnilo všechny požadavky kromě šestého bodu.⁹ Německu se tato událost hodila, samo už bylo na konflikt připraveno, pouze ho nechtělo začít. Tudíž po celou dobu značně tlačilo na Rakousko-Uhersko, aby vypovědělo válku.¹⁰ Císař František Josef I. nařídil 25. července částečnou mobilizaci po neuspokojivé odpovědi na ultimátum a přesně měsíc po atentátu (28. července) vyhlásil válku Srbsku.

Rusko, jakožto spojenc a ochránce pravoslavných Srbů zareagovalo 29. července vyhlášením částečné (pouze na hranicích s Rakouskem) a posléze i úplné mobilizace (31. července).¹¹ To považovalo za nepřátelský akt Německo, a proto hned druhý den 1. srpna vypovědělo válku Rusku a 3. srpna i Francii.¹² Dále požádalo Belgii, aby mu umožnila volný průchod své armády skrze zemi. Po žádné odezvě 4. srpna vtrhlo německé vojsko do Belgie, aby zaútočilo proti Francii. Náčelník německého

⁶ Tamtéž, s. 57.

⁷ Tamtéž.

⁸ DUGGAN, Stephen P., *Balkan Diplomacy. I.* In: *Political Science Quarterly*, 32, 1917, 1, s. 44.

⁹ Umožnění rakousko-uherské delegaci účastnit se vyšetřování. Považovali to za zničení její samostatnosti.

¹⁰ HOLLAND ROSE, s. 312.

¹¹ KEEGAN, John, *První světová válka*, Praha, Plzeň 2003, s. 57.

¹² Tamtéž, s. 62–63.

generálního štábu Helmuth von Moltke mladší chtěl dosáhnout rychlého vítězství na obou frontách, proto plánoval využít Schlieffenova plánu. Britský ministr zahraničí Edward Grey si myslel, že by jeho země do konfliktu neměla nijak zasahovat. Nicméně narušení neutrální Belgie se Velké Británii nikterak nelíbilo, zaslala tedy Německu 24hodinové ultimátum,¹³ které zůstalo bez reakce, a tak se mu Londýn rozhodl vyhlásit válku.¹⁴ Dne 6. srpna vypukl válečný stav mezi Rakouskem-Uherskem a Ruskem. Francie a Velká Británie se přidávají do bojů proti rakousko-uherské monarchii 12. srpna.¹⁵ Itálie nepodpořila své alianční spojence, protože byla přesvědčena, že Trojspolek vznikl kvůli obraně, kdežto ona považovala Rakousko-Uhersko za útočníka. Mimoto s ním měla spory o území Tyrolska. Vyhlásila tak neutralitu.

2.2 Osmansko-německá spojenecká smlouva

Osmanská říše byla na začátku 20. století v krizi. Sultán Abdülhamit II. krátce po svém nástupu do funkce místo slíbených reforem zrušil ústavu a rozpustil parlament. Jako vládce se vyznačoval krutostí. Mezi obyvateli říše rostla nespokojenost, která vyvrcholila 23. července roku 1908, kdy 2. a 3. armáda pod vedením Mladoturků úspěšně táhla na Konstantinopol.¹⁶ Sultán byl přinucen znovu obnovit ústavu a parlament, dále zrušit zákaz cenzury a tajnou policii. Nadále však zůstal u moci. Mladoturci zvítězili i v nových volbách, ale nadějně změny politického směru nedokázali dotáhnout do úspěšného konce. Vznikla proti nim opozice, jak politického, tak náboženského charakteru. Abdülhamit II. vycítil šanci a pokusil se proti nim vyvolat povstání. To bylo rychle potlačeno a sultán po svém sesazení musel uprchnout do řeckého exilu.¹⁷ Následníkem trůnu se stal jeho mladší nevlastní bratr Mehmed V.

Po prohře v italsko-osmanské (1911–1912) a první balkánské válce (1912–1913) ztratila Osmanská říše část svého území,¹⁸ také byla finančně vyčerpána. Turkům bylo jasné, že brzy začne jiná, mnohem větší válka a byli si dobře vědomi své neschopnosti v ní. Proto začali hledat silného spojence, který by je podpořil, jak po finanční, tak po technické stránce. Začali zkoumat jednotlivé možnosti. Nakonec došli k názoru, že u

¹³ Podle Londýnské smlouvy z roku 1839 měla za neutralitu Belgie ručit Velká Británie.

¹⁴ D'ESTE Carlo, *Válečný vůdce. Život Winstona Churchilla ve válce 1874–1945. I. díl*, Praha 2012, s. 225.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ GOMBÁR, Eduard, *Sultán Abdülhamit II. – despota či reformátor?* In: *Historický obzor* 8, 1997, 7/8, s. 159.

¹⁷ Tamtéž, s. 161.

¹⁸ Jednalo se o oblasti dnešní Libye a území na západ od linie Enez a Midye.

dohodových států existuje značně velké riziko, že by si Osmanskou říši rozdělily mezi sebe. Kromě toho pro politiku Mladoturků nebylo přijatelné jakékoliv spojení s Brity. Rozhodli se tedy orientovat se směrem k Centrálním mocnostem. Navíc Německo mělo v Osmanské říši svoje závazky, stavělo totiž přes její území železniční dráhu Berlín-Bagdád a působilo zde hodně německých poradců nebo vojenských důstojníků, kteří měli vliv na osmanskou armádu.¹⁹ Důležitou roli v domluvení spojení obou zemí hrál mladoturecký politik İsmail Enver Paşa, který dříve působil jako vojenský atašé v Německu a současně vykonával funkci ministra války.²⁰ Byl taky součástí triumvirátu, kterému se přezdívalo tři Pašové.²¹ Ten společně vládl Osmanské říši. Nadto byl dlouholetý zapřisáhlý nepřítel Velké Británie a hlavně Ruska. Na konci roku 1913 pozval generála Otta Limana von Sanderse a dalších 70 vysokých důstojníků, aby vedli osmanskou reorganizaci armády.²² Němcům se tento krok zamlouval, protože dobře věděli o zaostalosti sultánské armády a nechtěli mít ve svých řadách slabého spojence. Nečekal je lehký úkol, poněvadž vojáci nedostávali zapláceno, trápil je hlad, nemoci ze špinavého prostředí, nedostatek uniforem i zbraní a špatná lékařská péče o zraněné.

Spojení mezi oběma státy vstoupilo v platnost 2. srpna 1914, kdy ho podepsal za Osmanskou říši velkovezír Sait Halim Paşa a za Německo jeho velvyslanec v Konstantinopoli Hans von Wangenheim.²³ Historické sblížení Německa a Osmanské říše se tak dokončilo. Obsahem smlouvy bylo, že pokud by Rusko vstoupilo do bojů mezi Rakouskem-Uherskem a Srbskem a Německo by se postavilo na stranu svého jihovýchodního souseda, tak se musí Osmanská říše přidat na stranu Ústředních mocností. Němcům se aliance zamlouvala i z toho důvodu, že by sultán mohl Dohodě vyhlásit svatou válku, a tím vzbouřit miliony muslimů v britských nebo francouzských koloniích. Rovněž je lákala výhodná strategická poloha pro případný útok vůči Rusku. Tato smlouva se brzy ukázala jako diplomatická prohra Turků, jelikož 1. srpna Německo vyhlásilo válku Rusku, o čemž nevěděli. Kdyby se jim povedlo počkat s podpisem, mohli by si od obou zneprátelených stran klást, co největší požadavky.

¹⁹ TRUMPENER, Ulrich, *Germany and the Ottoman Empire, 1914–1918*, Princeton 1968, s. 8.

²⁰ SWANSON, Glen W., *Enver Pasha: The Formative Years*. In: *Middle Eastern Studies*, 16, 1980, 3, s. 193.

²¹ Dalšími byli Cemal (ministr námořnictva) a Talat (ministr financí).

²² TRUMPENER, s. 13.

²³ TRUMPENER, Ulrich, *Liman von Sanders and the German-Ottoman Alliance*. In: *Journal of Contemporary History*, 1, 1966, 4, s. 182.

2.3 Pronásledování *Goebenu* a *Breslau*

Německo na důkaz spojenectví poslalo Turkům dva bitevní křižníky Středomořské divize *Goeben* a *Breslau*. Jejich velitelem byl kontradmirál Wilhelm Souchon. Cílem plavby se měla stát úžina Dardanely. První lord admirality Winston Churchill předpokládal, že obě německé lodě zakotví u Gibraltaru. Ta představa ho děsila, hlavně z toho důvodu, že by skrze ně po vypuknutí války neproplula britská a francouzská plavidla do Atlantského oceánu, popřípadě by ohrožovaly zásobování mezi koloniemi.²⁴ Po částečném naložení uhlí v italském přístavu Messina, začal časně ráno 4. srpna 1914 *Breslau* ostřelovat francouzský přístav v Alžírsku Bône. *Goeben* se pustil do ničení Phillippeville.²⁵ Tudíž velitel britského Středomořského loďstva Archibald Berkeley Milne obdržel příkaz sledovat je. Mezitím se však stala kuriózní situace. Když německé křižníky pluly směrem k úžině, zcela překvapivě narazily na jiné britské lodě *Indomitable* a *Indefatigable*.²⁶ Ty na ně však nemohly vystřelit, protože ultimátum Britů, ve kterém žádali Němce o stažení vojsk z Belgie, ještě nevypršelo. *Goeben* a *Breslau* tak stihly zvýšit rychlost a ztratily se Britům z dohledu. Poté znovu doplnily palivo a vypluly na východ. Souchon přikázal provést u Kykladských ostrovů úhybný manévr, čímž zmátl, jak Brity, tak Francouze, kteří se rovněž snažili oba křižníky neúspěšně vypátrat. Kromě toho 9. srpna obdržel Milne mylný telegram o tom, že mezi Britským impériem a Rakouskem-Uherskem vypukla válka, přikázal tedy obrátit kormidlo směrem k Maltě.²⁷ K 10. srpnu obě německé válečné lodě konečně dorazily na místo určení.²⁸ Téměř okamžitě se staly součástí osmanských námořních sil. Před světem Osmanská říše tuto informaci zakryla tím, že obě plavidla formálně zakoupila. Křižníky také obdržely nová jména. *Goeben* se přejmenoval na *Yavuz Sultan Selim* a *Breslau* na *Midilli*.²⁹ Turci tak s konečnou platností zaujali místo po boku Německa a Rakouska-Uherska a také se jim povedlo zaplnit místo po nedodaných lodích od Velké Británie.

Zatímco Němci měli na starosti reorganizaci armády, Britové se starali o restauraci osmanského námořnictva. To bylo v porovnání s britským nebo německým

²⁴ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 1. díl. Rok 1914*, Praha 2001, s. 72.

²⁵ HEŘTOVÁ, Yvette, *Gallipoli 1915: místo pro tisíc britských pušek*, Praha 2010, s. 38–39.

²⁶ HRBEK, *Velká válka na moři. 1. díl*, s. 72.

²⁷ Milne byl krátce po svém neúspěchu odvolán, na jeho místo nastoupil viceadmirál Sackville Carden.

²⁸ DUGGAN, s. 49.

²⁹ NOPPEN, Ryan K., *Ottoman Navy Warships 1914–18*, Oxford 2015, s. 18.

silně zaostalé. Mezi léty 1894–1900 mělo pouze jednu moderní bojeschopnou loď.³⁰ V roce 1911 si od britských loděnic Armstrong a Vickers objednalo dvě dreadnoughty, které pojmenovalo *Sultan Osman I.* (původně objednan Brazílci, ale po finančních problémech se ho zřekli)³¹ a *Reşadiye*. V létě 1914 měly být slavnostně předány do osmanských služeb. Churchilla ale znepokojovalo sblížení Osmanské říše s Německem. Proto prosadil, aby obě bojové lodě byly zabaveny.³² Nechtěl riskovat, že by se tyto nově vytvořené perly postavily proti Královskému námořnictvu (*Royal Navy*). Britové nabídli nespokojeným Turkům odškodnění ve výši 1000 liber za den, pokud by zůstali neutrální. Ty tento akt samozřejmě rozzuřil, čehož později s velkou radostí využili Němci.

2.4 Osobnost Winstona Churchilla

Winston Leonard Spencer Churchill se již od útlého věku toužil stát vojákem. Měl proto i předpoklady, protože jeho předek John Churchill, vévoda z Marlborough, byl slavný vojevůdce, který se proslavil vítěznými bitvami v devítileté válce a ve válce o španělské dědictví. Chtěl se dostat na vojenskou akademii, ale nedařilo se mu splnit závěrečné zkoušky. Po úspěšném třetím pokusu se konečně stal kadetem jezdeckva Královské vojenské akademie v Sandhurstu.³³ O dva roky později obdržel hodnost podporučíka. Churchill hledal místo, kde by mohl uspokojit svoji touhu po dobrodružstvích. V tu dobu však žádná významná válka neprobíhala. Nakonec ji našel na Kubě, kde v tu dobu probíhal konflikt za nezávislost mezi kubánskými povstalci a Španěly. Jedna z jeho prvních válečných zkušeností byla tedy práce pro deník *Daily Graphic*, kdy jako válečný dopisovatel popisoval aktuální dění. Zúčastnil se také bojů v Indii proti paštunským kmenům, poslední koloniální bitvy u Ummdurmánu nebo druhé britsko-búrské války, kde se nejvíce proslavil svým útekem ze zajetí. Poté se stal britským národním hrdinou. Churchill toho využil a začal se stejně jako jeho otec,³⁴ více angažovat v politice. Do parlamentu sice vstoupil za Konzervativní stranu, avšak v roce 1904 kvůli nesouhlasným názorům s její politikou přešel k liberálům.³⁵ Zde také začalo

³⁰ MARDER, Arthur J., *The Anatomy of British Sea Power: A History of British Naval Policy in the Pre-dreadnought Era, 1880–1905*, New York 1940, s. 401.

³¹ NOPPEN, s. 15.

³² CHURCHILL, Winston S., *Světová krise 1911–1918. Kniha I. 1914*, Praha 1932, s. 392.

³³ JOHNSON, Boris, *Faktor Churchill. Muž, který psal dějiny*, Zlín 2016, s. 19.

³⁴ Randolph Churchill byl ministrem financí.

³⁵ JOHNSON, s. 60.

jeho přátelství s Davidem Llyod Georgem. Po vítězných volbách v roce 1906 byl jmenován zástupcem ministra kolonií.³⁶ Později se stal ministrem obchodu a vnitra.

Vplutím německého dělového člunu *Panther* do marockého přístavu Agadir³⁷ v červenci 1911 si britské námořnictvo uvědomilo svou slabinu a začalo provádět nezbytnou reorganizaci. Jedním z prvních kroků bylo jmenování nového prvního lorda admirality. Zvolený člověk se posléze stane nejvyšším velitelem v britském námořnictvu. O tuto funkci usilovali dva lidé. Kromě Churchilla ještě Richard Haldane. Tehdejší liberální ministerský předseda Herbert Asquith se nakonec 25. října 1911 rozhodl pro čerstvý vítr v podobě Churchilla. Ten už v tu dobu považoval Německo za budoucí zdroj problémů. O tom svědčí některé jeho zápisky: „*Přemýšlel jsem o velkém nebezpečí, které hrozí Británii, milující mír, lehkomyšlné, málo připravené, o moci a ctnostech této země a jejím poselství zdravého rozumu a fair play. Přemýšlel jsem o mocném Německu, strhujícím ve své nádheře imperiálního státu, vlečeném do hlubokých, studených, trpělivých a nemilosrdných výpočtů.*“³⁸

Churchill se do nové práce pustil s nesmírnou chutí. Věděl, že musí s reformami začít od úplných základů, protože britské námořnictvo nemělo žádné zkušenosti s vedením moderní války. Veškeré strategické bojové plány zaostávaly. V nejlepším stavu nebyla ani technika. Jako jedno z prvních opatření zřídil námořní vojenský štáb. Nevýhodou bylo, že se nepodřizoval Churchillovi, ale prvnímu námořnímu lordovi. Dále prosadil změnu paliva z uhlí na naftu. To umožnilo větší výkon a rychlost plaveb. Také si krátce po svém zvolení pověsil do své pracovny mapu Severního moře. Důstojníci pak vlajkami stanovovali pozice německého námořnictva a Winston je každé ráno bedlivě studoval. Následně do postavení poradce jmenoval svého dávného učitele Johna Fishera. Po poradě s ním se rozhodl zahájit stavbu nového superdreadnoughtu³⁹ *Queen Elizabeth*.

V roce 1912 byl Haldane pověřen, aby v Berlíně vyjednal veškeré zastavení německého námořního zbrojení.⁴⁰ Britové jim za to nabídli odškodnění v podobě

³⁶ Tamtéž, s. 184.

³⁷ Druhá marocká krize.

³⁸ D'ESTE, s. 198.

³⁹ Bitevní loď, která je vybavená až patnáctipalcovým dělem a poháněná naftou.

⁴⁰ FERGUSON, Niall, *Nešťastná válka*, Praha 2004, s. 92.

uznáních koloniálních nároků, které si Němci činili v Africe. Německo na oplátku žádalo britskou neutralitu pro případ, že by válčilo s Francií a Ruskem. To by ale znamenalo zradit Dohodu, takže Haldaného mise skončila neúspěchem. Tímto pokusem padla poslední naděje o zmírnění napětí mezi Velkou Británií a Německem. Naopak se Britové ještě více sblížili s Francouzi. Churchill byl po tomto nezdaru dokonce přesvědčen, že je pouze otázkou času, než válka začne. Proto dal pokyn postavit další válečné lodě. Dále prosadil vytvoření společné námořní spolupráce s Francií, díky čemuž došlo ke snížení počtu britského Středomořského loďstva. Britové tím tak mohli posílit pozice v Severním moři o celých 60 %.⁴¹ Rovněž vytvořil plán, jak by měla vypadat případná válka s Německem, avšak Výbor imperiální obrany (*Committee of Imperial Defence*) ho zamítl. Zvýšil také námořníkům plat. Z toho důvodu se několikrát dostal do konfliktu s Llyod Georgem, který jako ministr financí další výdaje odmítal. Také podporoval zapojení letectva do armády a větší úlohu ponorek v námořnictvu.

Po vypuknutí války Churchill přikázal námořnictvu okamžitou mobilizaci a zaujetí bojových pozic v Severním a Středozemním moři. Podle něj samotného bylo námořnictvo na válku připravené. On samotný zastával názor, že celý konflikt bude pouze chvilkovou záležitostí. Avšak představa bojů ho zejména po svých neblahých jihoafrických zkušenostech značně děsila: „*Vše směřuje ke katastrofě a pádu. Zajímám se o vše, sleduji vývoj a jsem šťastný. Není to strašné být v takovém rozpoložení? Přípravy mne až nesmírně obludně fascinují. Modlím se k Bohu, aby mi odpustil za takové děsivé pocity lehkovážnosti – hodlám udělat pro mír, co je v mých silách, a nic mne nepřiměje konat svou službu špatně, nepociťuji však, že my tady na tomto ostrově jsme zásadně odpovědní za vlnu šílenství, která smetla zdravý rozum křesťanství. Zajímalo by mě, zda ti hlupáci králové a císaři se nemohli dohodnout a vdechnout nový život království, a tak zachránit národy před peklem. Ale všichni jsme unášeni jistým druhem jednotvárného strnulého polospánku.*“⁴²

2.5 Proč zrovna Dardanely?

Dardanely jsou úžina na severozápadě Osmanské říše, která odděluje její evropskou a asijskou část země. Propojuje Egejské a Marmarské moře. V evropském pásmu leží také poloostrov Gallipoli. Průliv byl odjakživa užíván mezinárodní dopravou. Kromě toho je

⁴¹ MARDER, s. 514.

⁴² D'ESTE, s. 223.

to jediná mořská cesta vedoucí do Konstantinopole, Černého moře a na Kavkaz. Severní část úžiny je pokryta skalnatými výběžky a kopci. Na březích jsou taktéž skály. Na nejzápadnějším výběžku ční Suvelská zátoka. V Saroské zátocce se pro změnu poloostrov napojuje na evropskou část země. Největším městem je Chanak (Çanakkale), který leží na asijském kontinentu. Úžina byla důležitým strategickým bodem, který chránil jak Byzantskou, tak později i Osmanskou říši. Její celková délka je skoro 70 kilometrů.⁴³

Stát ležící na hranici mezi Evropou a Asií se dostával na přelomu 18. a 19. století do vnitřních problémů. Přirozeně se tedy o jeho území zajímaly ostatní mocnosti. Největší zájem projevovali sousední Rusové. Po rusko-turecké válce v letech 1828–1829 a následném míru v Hünekâr-İskelesi si Rusům povedlo vynutit si v tajném článku výjimku a zajištění volného průplavu pro své lodě. Ostatní velmoci se obávaly zvýšení ruského vlivu v oblasti. Proto byla do Londýna svolána konference, ze které v roce 1841 vyšla Londýnská konvence, kterou podepsala i Velká Británie.⁴⁴ Ustanovovala, že úžina bude uzavřena pro válečné lodě ze všech zemí. Pouze v případě války si sama Osmanská říše rozhodne, která plavidla nechá proplout. Po další rusko-turecké válce (1877–1878), kterou ukončil Sanstefanský mír, byla povolena plavba pro všechny lodě jak v době míru, tak ve válečném stavu.

⁴³ KEEGAN, s. 188.

⁴⁴ HODGE, Carl C., *Encyclopedia of the Age of Imperialism, 1800–1914*, Westport 2008, s. 431.

3 V PŘEDVEČER BITVY

3.1 První měsíce války

Německo mylně předpokládalo, že se Velká Británie k válce v Evropě nepřipojí.⁴⁵ Ta naopak neměla dopředu připravený žádný válečný plán. Mezi její hlavní cíle patřilo udržet si převahu na moři a ochraňovat obchodní a zásobovací trasy. Němci nijak nelenili a po rychlém proniknutí Belgií zahájili útok na svého věčného nepřítele – Francii. S jejím rychlým dobytím jim měl pomoci Schlieffenův plán. Po konečné porážce Francie chtěli obrátit vojsko a otočit jej proti Rusku. Spojená francouzsko-britská armáda je však v bitvě na Marně překvapivě odrazila a donutila je k nepatrnému ústupu. Touto porážkou ztratily německé jednotky naději na rychlý konec války, ale na východní frontě zažívaly opačné pocity. Nejprve sice v bitvě u Gumbinnen vyhráli Rusové, ale v bojích u Tannenbergu a Mazurských jezer Německé císařství místy až drtivě zvítězilo.⁴⁶

Britové do války vstoupili bitvou u Monsu. Jako námořní velmoc, která je obklopena moři, nikdy příliš nepovažovali mít za nutné silnou pozemní armádu. Navíc její část zůstala kvůli možnému nepřátelskému útoku na ostrovech. Z tohoto důvodu čelil expediční sbor pod vedením Johna Frenche skoro třikrát větší přesile. Polní maršál se rozhodl zvolit taktiku zakopat se.⁴⁷ Díky tomu odrazil první německý útok. Vojáci doufali, že jejich pozice budou posílněny 5. francouzskou armádou, ale ta se musela kvůli vítězství Němců u Charleroi stáhnout. Proto French přikázal též ústup. Boj tak skončil strategickou výhrou Německa. Důležitým strategickým místem kvůli přístavu byly Antverpy. Britové konečně poslali posily, čítající dobrovolníky a námořní pěchotu. Bitvy se účastnil i samotný Churchill, když vojákům poskytoval morální podporu.⁴⁸ Přes veškerý odpor se město nepodařilo ubránit a bylo nuceno podepsat kapitulaci. Veškeré vojenské operace, které se odehrávaly v tomto období, byly součástí tzv. „*běhu k moři*“.⁴⁹ Němci nadále pokračovali v dobývání Belgie. Další souboj se uskutečnil u okraje Ypres. Avšak ani společný belgicko-britsko-francouzský sbor je nedokázal vytlačit. Na dobytí tohoto malého města se přijel podívat i císař Vilém II., ale byl

⁴⁵ PROKŠ et al., s. 73.

⁴⁶ GILBERT, Martin, *První světová válka: úplná historie*, Praha 2005, s. 88–89.

⁴⁷ Tamtéž, s. 99.

⁴⁸ JOHNSON, s. 47.

⁴⁹ Obě bojující strany se snažily o obejití protivníkovy severovýchodního křídla.

nakonec zklamán, protože obránci dokázali vytrvat. Samotný boj tak skončil i přes oboustrannou vyčerpanost bez jasného vítěze.

Bitvy neprobíhaly jen na souši, ale současně také na vodě. První souboj se uskutečnil mezi britským Velkým loďstvem (*Grand Fleet*) a německým Širokomořským loďstvem (*Hochseeflotte*) v Severním moři u ostrova Helgoland. Němci zde měli základnu námořnictva. V ostrovní zátocce byla nejprve zahájena přestřelka mezi křižníky. Britům se i přes početní převahu příliš nedařilo, jen díky včasné pomoci eskadry viceadmirála Davida Beattyho dosáhli vítězství. Následně se dali na ústup, protože hrozilo vážné nebezpečí příjezdu německých posil z přístavu Wilhelmshaven. V akci byly nejen lodě, ale došlo i k velkému počtu nasazených ponorek. Úspěch potopení hned několika britských plavidel zaznamenala ponorka *U 9*.⁵⁰

3.2 Jednání o nejrychlejším konci války

Krachem Schlieffenova plánu se situace na bojištích změnila v nekonečnou zákopovou válku. Boje probíhaly doslova o každý metr. Válka byla náročná také z ekonomických důvodů, protože rostly válečné výdaje.⁵¹ Naděje na brzký mír v tu chvíli nebyla možná. Veškeré domněnky, které předvíдалy, že konflikt bude pouze chvilkovou záležitostí, se ukázaly být mylné. Z toho důvodu probíhaly mezi dohodovými Spojenci diskuze o nejrychlejším ukončení bojů. Vytvořily se dva názorové bloky. První z nich tzv. „*Westerners*“ navrhl zůstat bojovat na západní frontě. Pouze tam podle nich ležel klíč k vítězství. Naopak „*Easterners*“ doporučoval přesun bojišť směrem na východ.⁵² Jeho členové byli přesvědčeni, že tehdejší válka se odehrávala podle nového typu. Konkrétně Churchill chtěl přemístit frontu na Balkán. Podle jeho názoru by se dosud neutrální Řecko zcela jistě přidalo na stranu Dohody. Později změnil názor a žádal o zahájení námořní operace v Severním moři, kdy plánoval zničit Kielský průplav, pak by bylo možné uskutečnit společnou námořní akci s ruským námořnictvem v Baltském moři.⁵³ Grey ale Churchillovy starosti nebral v potaz. Situace mezi Spojenci nebyla ideální. Existovaly mezi nimi problémy v komunikaci. Proto se dohodové státy 5. září 1914 dohodly na společném vedení války. Zároveň si také vytyčily válečné cíle.⁵⁴ Pokud by

⁵⁰ HRBEK, *Velká válka na moři. 1. díl*, s. 95.

⁵¹ FERGUSON, s. 282.

⁵² HART, Basil Liddell, *Historie první světové války*, Brno 2001, s. 144.

⁵³ CHURCHILL, s. 382.

⁵⁴ Zničení moci Německa a ukončení jeho nadvlády, územní změny a válečné odškodnění.

se Osmanská říše, která se zatím v konfliktu chovala nezúčastněně, přiklonila na stranu Dohody, byla jí zaručena územní celistvost. V opačném případě by hrozil status protektorátu podle egyptského vzoru. Britové věřili, že ještě existuje nějaká šance pro to, aby získali Turky na svoji stranu. Výhody viděli hlavně v oslabení Trojspolku, zisku úžin, pokračování zásobování Ruska a zabránění svaté války.

Turci se však rozhodli dát najevo svému německému spojenci věrnost tím, že 21. října uzavřeli Dardanelskou úžinu a ještě do ní položili minová pole.⁵⁵ Kromě toho se také pustili do rekonstrukce zpustošených vojenských pevností. Němci jim rovněž přes nic netušící Rumunsko poslali kulometry a nová děla. Už jim ale začala docházet trpělivost s dosavadní osmanskou neochotou vstoupit do války. Proto se rozhodli použít na Turky intriku. Souchon přesvědčil Envera o úloze a výjimečnosti jeho země ve válce. Ten mu uvěřil a úplně tak zapomněl na starosti, které provázely jeho zemi. A nejednalo se o malé problémy. Hrozilo pravděpodobné nebezpečí útoku ze strany Ruska, Francie a Velké Británie, nedostatek munice a vojáků, zaostalost techniky a potenciální nebezpečí ze strany Řecka, Rumunska nebo Bulharska. V jednom ze svých temperamentních až hysterických projevů v osmanské vládě prohlásil: „*Je třeba vyrazit proti Rusům. Zaútočit na ruské černomořské přístavy, a to hned na několika místech najednou.*“⁵⁶ Aby se konečně zbavil německé nespokojenosti a ukázal svou velikost, přikázal zaútočit na ruskou flotilu, která v tu dobu kotvila v Oděse.⁵⁷ Toto rozhodnutí bylo poněkud překvapivé, protože Turci stále ještě nebyli s Rusy ve válečném stavu. Za pomoci *Yavuzu Sultana Selima, Midilli* a čtyř torpédoborců šly ke dnu jeden ruský dělový člun a minonoska. Několik obchodních lodí utrpělo poškození.⁵⁸ Rusko, Francie a Velká Británie na přepadení zareagovaly okamžitým zasláním 12hodinového ultimáta, ve kterém žádaly Osmanskou říši, aby s okamžitou platností vykázala německou vojenskou misi a současně taky křižníky *Yavuz Sultan Selim* a *Midilli*.⁵⁹ Turci však výzvu nepřijali. Touto akcí dne 29. října 1914 vstoupila Osmanská říše na straně Centrálních mocností do první světové války. Tak dlouho očekávaný okamžik se nadobro stal skutečností. Rusové jí deklarovali válku 3. listopadu, Velká Británie a Francie o dva dny později.⁶⁰

⁵⁵ BOHUCKÝ, Luděk, *Galipolli 1915*. In: Historický obzor 10, 1999, 11/12, s. 256.

⁵⁶ HEŘTOVÁ, s. 64.

⁵⁷ DUGGAN, s. 50.

⁵⁸ HRBEK, *Velká válka na moři. 1. díl*, s. 133–134.

⁵⁹ CHURCHILL, s. 401.

⁶⁰ GILBERT, s. 157.

3.3 Plán Britů

Britové vytvořili první návrh na dobytí Dardanelské úžiny v rozmezí let 1906–1907 při sporu o Sinajský poloostrov, který skoro přerostl v konflikt mezi Egyptem a Osmanskou říší. Plán počítal pouze s využitím válečného loďstva. To mělo zničit staré osmanské pevnosti.⁶¹ S bránícími vojáky by se vypořádala britská těžká děla. A na dobytí Konstantinopole by stačil malý armádní výsadek. Protože však hrozilo vysoké riziko neúspěchu a nebezpečí, admirálita od něj upustila.⁶²

Samotný Churchill poprvé uvažoval o napadení Dardanel už v srpnu 1914, kdy spolu s ministrem války Horatio Kitchenerem vytvořili plán, podle kterého mělo britské Středomořské loďstvo a řecká armáda společně obsadit poloostrov, ale kvůli neochotě Řecka vstoupit do války akci dočasně odložil. Kvůli dosavadním britským neúspěchům se začal dostávat pod tlak. Bylo tedy nutné najít „obětního beránka“. Tím se nakonec stal první námořní lord Louis z Battenbergu. Ten se rozhodl i díky velké mediální kampani, svému německému původu a přízvuku rezignovat. Na jeho místo navrhl Churchill jmenovat Fishera, který už funkci v letech 1904–1910 zastával. I když třeba samotný král Jiří V. s jeho volbou nesouhlasil, první lord admirality si tvrdě stál za svým, dokonce vyhrožoval svou rezignací. Nakonec se mu spolupráce s Fisherem silně vymstila. Dalším opatřením vznikla Válečná rada (*War Council*).⁶³

Ještě předtím než vyhlásili Osmanské říši válku, se rozhodli Britové spolu s Francouzi 3. listopadu jako odvetu za zbabělý útok na Oděsu odpovědět tím, že vyslali bitevní křižníky ostřelovat vnější pevnosti Dardanel.⁶⁴ Jejich cílem se staly Seddülbahir, Kumkale a Orhaniye. Záměrem tohoto útoku bylo otestovat tvrdost opevnění a účinnost námořní střelby. Ukázka spojeneckých sil se nicméně i kvůli zastaralým mapám příliš nepovedla. Mezitím nastal krok, ze kterého měli Britové strach. Sultán Mehmed V. jim totiž 11. listopadu vyhlásil svatou válku.⁶⁵ O tři dny později uzavřelo Rusko s Velkou

⁶¹ Většina z nich pocházela z období krymské války.

⁶² CHASSEAUD, Peter, DOYLE, Peter, *Grasping Gallipoli: Terrain, Maps and Failure at the Dardanelles, 1915*, Staplehurst 2005, s. 25.

⁶³ Výbor imperiální obrany byl považován za neefektivní.

⁶⁴ VAN DER KLOOT, William, *Válečné lekce. Zážitky sedmi budoucích státníků za první světové války*, Praha 2011, s. 34.

⁶⁵ PALMER, Alan, *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha 1996, s. 236.

Británií tajnou dohodu. Jejím obsahem bylo, že Britové i Francouzi po vítězství ve válce uznají ruské nároky na připojení osmanského území a obsazení Konstantinopole.⁶⁶

Na prvním zasedání Válečné rady 25. listopadu navrhl Churchill znovu útok na Dardanely. Klady akce viděl hlavně ve znovuotevření úžiny, a tím obnovení obchodu s Ruskem a taky odtržení Němců od zdrojů perské a mezopotámské ropy. Porážka Osmanské říše by pak mohla přesvědčit neutrální země k tomu, aby do války vstoupily na straně Dohody. Proti akci se tentokrát postavil Kitchener. Podle jeho názoru se měla Velká Británie soustředit na situaci na západní frontě. Navíc podle něj neměla armáda dostatečný počet vojáků, protože ti se v Africe teprve cvičili. A zcela nečekaně se vůči plánu vymezil i Fisher, byť ho zpočátku podporoval. Johnu Jellicoe (veliteli Velkého loďstva) napsal: „*Dardanelské operace se prostě hrozím, pokud nenastane zásadní změna a nestane se z toho vojenská operace, které se ve spolupráci s loďstvem zúčastní 200 000 vojáků.*“⁶⁷ Jeho střety s „*drahým Winstonem*“, jak mu sám rád přezdíval, se začaly čím dál, tím více stávat každodenní záležitost. Obával se, že by kvůli zásahu v Dardanelách britské námořnictvo ztratilo převahu nad tím německým v Severním moři.

K prosazení zásahu pomohla i kritická situace Ruska, které se díky zahájení bojů s osmanskými jednotkami na Kavkazu dostávalo do problémů s nedostatkem potravin, zbraní a munice. Dohodovým státům zase docházely zásoby obilovin a pohonných hmot z Ruska. Na Nový rok 1915 oficiálně nejvyšší velitel ruské armády velkokníže Nikolaj Nikolajevič požádal svoje alianční partnery o jakoukoliv námořní nebo pozemní akci.⁶⁸ Spojenci nemohli dopustit, aby Rusové padli. Věděli, že pokud by se tak skutečně stalo, o to větší útok by přišel od Německa na západní frontě. A to si nemohli dovolit. Kitchener upravil na operaci názor a navrhl Dardanely jako jediné možné místo, kde by Britové mohli způsobit Osmanské říši problémy. Churchill tvrdil, že celý útok zvládne námořnictvo samo a pozemního výsadku bude zapotřebí až při potlačení posledního odporu na poloostrově. Vytvořením plánu byl pověřen Carden, jenž se účastnil bombardování z listopadu a měl tak o Dardanelách dobrý přehled. Plán se sestavoval z několika částí. Nejprve měla britská děla vyřadit z provozu vstupní pevnosti na úžině. Následně by křižníky zničily tvrže, které byly na vnitřní straně a pak

⁶⁶ PAGET, Gregory, *The November 1914 Straits Agreement and the Dardanelles-Gallipoli Campaign*. In: *Australian Journal of Politics & History*, 33, 1987, 3, s. 253.

⁶⁷ D'ESTE, s. 261.

⁶⁸ HONZÍK, Miroslav, *Říkali si vojevůdci*, Praha 1984, s. 133–134.

i všechny osmanské pobřežní baterie. Poté by minolovky vyčistily rozprostřená minová pole, a tím tak zajistily poklidný průjezd Marmarským mořem. Nad úžinou měly po celou dobu létat hydroplány, které by lodím podávaly zprávy, kam mají střílet, popřípadě hlásit stav poškození pevností.⁶⁹ Carden stanovil dobu zásahu na pouhý měsíc. Fisher se nechal Churchillem přemluvit pro podporu útoku, ale k samotné myšlence předložil pár svých výhrad. Konkrétně nastínil možnost proniknutí skrz úžinu a využití starších lodí. S pozemním výsadkem počítal pouze v tom případě, že by ho bylo potřeba při dobývání hlavních pevností v úžině nebo obsazování Konstantinopole.

Ne všichni však plán přivítali. Mezi jeho odpůrce patřili například Jellicoe a Lloyd George, kteří prosazovali útoky v jiných oblastech a s jinou taktikou. Dne 28. ledna 1915 byla operace předložena Asquithovi, který jako předseda vlády rozhodoval o schválení veškerých válečných akcí. Hádky a spory Churchilla s Fisherem ho sice velice znepokojovaly, ale Asquith jednak vojenské strategii příliš nerozuměl a jednak v Gallipolské operaci viděl naději na rychlejší ukončení války. Proto ji podpořil. Zásah měl proběhnout v polovině příštího měsíce. Mělo se jednat pouze o intervenci námořního typu. Velitelem akce byl jmenován Carden.⁷⁰ Francouzi přislíbili svou účast a poslali jednu flotilu lodí. Řekové sice zatím do války odmítli vstoupit, ale jako gesto dobré vůle nabídli Spojencům základnu Mudros na ostrově Lemnos. Pokud by při útoku nastaly nějaké problémy, měla admirálita právo ho okamžitě ukončit. Churchill si už v hlavě maloval různé scénáře, jako že po proražení úžiny se Britové spojí s Řeky a Bulhary a společně zaútočí na Osmanskou říši. Doufal, že mu vítězství pomůže zlepšit pozici v očích britské veřejnosti i politické kariéře. Válečná rada byla přesvědčená, že po úspěšném dobytí Gallipoli vypukne v euroasijské zemi další revoluce.

Cílem operace tedy bylo zajistit volný průjezd úžinou, zmocnit se Konstantinopole a vyřadit Osmanskou říši z války. Spojenci ji považovali za obra na hliněných nohou, který se dříve nebo později zhroutl. Dohodové státy plánovaly zaútočit na Centrální mocnosti z východu a vzít je tak do „kleští“. Výhrou chtěli zlepšit situaci Srbska, které s Rakousko-Uherskem prohrávalo na bojištích jednu bitvu za druhou. Dále obnovení obchodu s Ruskem. Rovněž byli přesvědčeni, že vítězství vyláká

⁶⁹ HEŘTOVÁ, s. 98.

⁷⁰ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl. Rok 1915*, Praha 2001, s. 34.

Řecko, Rumunsko a Bulharsko z neutrality. Velká Británie si navíc od útoku slibovala rozšíření svého vlivu na Blízkém východě.

Zatímco britská admirálie přemýšlela o co nejefektivnějším a nejrychlejším dobytí poloostrova, Enver Paša si o možné hrozbě útoku ze strany dohodových států nedělal žádné starosti. Když ho von Sanders poněkolkáté varoval, že je pouze otázkou času, než proti nim nepřátelé znovu zaútočí. Dostalo se mu odpovědi, že by případné útočníky odradil silný mořský proud. Osmanský ministr války dokonce plánoval zaútočit na Brity na Sinajském poloostrově nebo proti Rusku na Kavkazu. I v tomto případě ho von Sanders důrazně upozorňoval, že jeho armáda, která byla dost zaostalá, ještě není na boje připravená. Avšak Rusové rozhořčení útokem v Oděse, zaútočili na Kavkazu jako první. Zpočátku se jim příliš nevedlo, ale později se projevilo, že osmanští vojáci nebyli na zimu vůbec připraveni, některým z nich chybělo takové základní vybavení, jakým jsou boty. K tomu je trápil hlad, únava, nemoci i nedostatečný výcvik. Bitva u Sarikamiše, která se odehrála na přelomu let 1914–1915, přinesla jednu z nejhorších porážek v osmanské historii.⁷¹ Rovněž se stala začátkem nechvalně známé arménské genocidy. Na konci ledna se 4. osmanská armáda pod vedením Džemala Pašy chystala v Egyptě obsadit Suezský průplav.⁷² Chystala se přerušit důležité strategické spojení mezi Velkou Británií, Francií a jejich koloniemi. Džemalovu armádu provázely stejné problémy jako jeho spoluvládce. Navíc vojáci museli táhnout dlouhou dobu přes poušť. Proto jejich pochod odhalila britská průzkumná letadla. Díky tomu útočníci částečně přišli o moment překvapení. I zde bitva skončila porážkou euroasijského státu. V bojích se vyznamenal generál John Granfeld Maxwell.

3.4 Turci se připravují k obraně

Von Sanders věděl, že přijde mnohem větší spojenecký útok. Pochopil, že se nemůže na Envera v ničem spolehnout, rozhodl se tedy vzít situaci do svých rukou. Prikázal zrekonstruovat rozpadlé pevnosti a přisunout k nim zbývající děla, houfnice, mozdíře, pobřežní baterie i světlomety. Současně nechal k obraně povolát další vojáky. Do vody nechal položit minová pásma. Hodně mu pomohly výhodné přírodní podmínky Dardanel. Ale trápil ho špatný stav pevností, neprofesionalita armády, intriky v ní, nedostatek zbraní a munice. Znepokojoval ho i špatný vztah s Enverem Pašou. Ten byl

⁷¹ HART, s. 143.

⁷² Tamtéž.

ve válečné strategii naprostý diletant, i přesto měl náklonnost německému generálovi do všeho mluvit.

System obrany osmanských pevností byl rozdělen do tří částí. První vnější na hranici s Egejským mořem tvořily Kumkale, Seddülbahir, Orhaniye a Ertuğrul, které kryly houfnice. Pokud by se je Spojencům povedlo zničit a proplout úžinou dál, tak na ně čekalo z obou stran několik mořdírů, lehkých a těžkých děl, které měly chránit Dardanos a Mesudiye. Mezi nimi byla rozprostřena řada minových polí. Totéž se týkalo i posledního obranného sektoru průlivu mezi mysem Kepez a Chanak, který byl svými rozměry nejužší, tam se tyčily Rumeli Mesudiye, Hamidiye 2, Namaziye, Hamidiye 1 a Çimenlik. Celkem chránilo úžinu okolo 200 000 vojáků, kteří měli k dispozici zhruba 239 děl a 300 min.⁷³ Von Sanders vymyslel ve skutečnosti jednoduchou, ale naprosto geniální taktiku. Miny měly zabránit lodím, aby se nepřiblížily k pevnostem a děla pro změnu zneprůjemňovat práci čistícím minolovkám. Ta navíc přinutila křižníky, aby byly v neustálém pohybu, díky čemuž bylo velmi obtížné pro dělostřelce na lodi trefit pevnost.

⁷³ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl*, s. 31–34.

4 BITVA

4.1 Námořní boje

Britská admirála pro útok vyslala nový superdreadnought *Queen Elizabeth*, který byl v tu dobu považován za jednu z nejmodernějších lodí na světě. Dále bitevní křižník *Inflexible*, polodreadnoughty *Lord Nelson* a *Agamemnon*, 10 starších bitevních lodí *Irresistible*, *Albion*, *Cornwallis*, *Majestic*, *Ocean*, *Prince George*, *Swiftsure*, *Triumph*, *Canopus*, *Vengeance*, 5 lehkých křižníků, 16 torpédoborců, 5 ponorek, letadlovou loď *Ark Royal*, 9 minolovek a depotní⁷⁴ loď. Francouzi poslali 4 lodě *Bouvet*, *Charlemagne*, *Gaulois* a *Suffren*, 6 torpédoborců, 4 ponorky, 15 minolovek a nemocniční loď.⁷⁵ Nikdo nepředpokládal, že se tažení změní v tragédii. Všichni si byli jisti rychlým vítězstvím. Podplukovník britské armády Arthur Tisdall si poznamenal: „*Slibují nám šestitýdenní nebo dvouměsíční tažení, zřejmě dost napínavé...*“⁷⁶

První fáze útoku začala 19. února 1915 v 9:51, kdy *Cornwallis* (později kvůli poruše nahrazena *Vengeance*) začala ostřelovat Orhaniyi, *Triumph* společně s *Inflexible* střílely po Ertuğrul, *Suffren* a *Gaulois* ničily Kumkale.⁷⁷ Lodě pálily přibližně ze vzdálenosti 6–13 km. Útočníci byli překvapeni, že na střelbu osmanské pevnosti nijak nereagovaly. Děla obránců totiž měla dostřel pouze 5 km. Jakmile se však *Vengeance* přiblížila na danou vzdálenost, okamžitě se ozvala se nepřátelská palba. Po západu Slunce se Spojenci stáhli. První den ostřelování se tak dal označit za neúspěšný, protože střelba byla většinou nepřesná, a tudíž naprosto neefektivní. Pevnosti tak zůstaly téměř nedotčené. Další postup dočasně odložila prudká bouře. Ofenzíva znovu začala až 25. února.⁷⁸ Turci tedy měli dostatek času na opravu a zdokonalení obrany. Ten den vstoupily do akce *Agamemnon*, *Irresistible*, *Gaulois* i *Queen Elizabeth*. Cílem jejich palby se staly Seddülbahir, Ertuğrul, Orhaniye a Kumkale. Poněvadž *Agamemnon* utrpěl díky několika zásahům poškození a na jeho palubě leželi první mrtví spojenečtí vojáci, nařídil Carden jeho stažení. Místo po něm zaplnila *Gaulois*. Poté obránci přestali střílet. Britsko-francouzská skupina se tedy přiblížila směrem dovnitř. Avšak vzhledem k tomu, že začínala být tma, rozhodli se vrátit zpátky na Mudros. Druhý den Carden do

⁷⁴ Loď, která funguje jako základna pro ponorky.

⁷⁵ HEŘTOVÁ, s. 107.

⁷⁶ BOHUCKÝ, s. 256.

⁷⁷ MOOREHEAD, Alan, *Gallipoli*, London 1968, s. 48.

⁷⁸ HART, s. 173.

úžiny vyslal *Albion*, *Majestic*, *Triumph*, aby zdemolovaly Seddülbahir a Kumkale, tentokrát s nimi pluly i minolovky. Po opětovné chvilce ticha se na lodě snesla palba. Po ní následoval rychlý ústup ze strany spojeneckého loďstva. Ataky v příštích dnech opět zhatilo deštivé počasí. Obnoveny byly až 1. března, kdy začala druhá fáze operace. Nevedly však k žádným úspěchům. Hned druhý den ráno se terčem britsko-francouzských dělostřelců stala Dardanos, minolovky znovu čistily úžinu, ale střelba z děl je zase rychle zahнала zpátky. Tento scénář se opakoval po další dva dny. K 5. březnu se uskutečnila třetí, poslední etapa. Do akce znovu nastoupila i *Queen Elizabeth*. Dělostřelci v pevnosti Hamidiye 2, kteří se velice dobře zamaskovali, ji po chvilce střelby donutili k odplutí. V palbě jim pomohla i jedna z jejich lodí *Barbaros Hayreddin*.⁷⁹ V nadcházejících dnech ničení tvrzí neuspěly jak *Agamemnon*, tak *Lord Nelson*. Naopak samy utrpěly mírné poruchy. Velkého úspěchu nedosáhly ani minolovky. Jejich posádku často tvořili muži, kteří před válkou pracovali jako rybáři. I když Carden trochu změnil taktiku a vysílal je pouze v noci, nebylo mu to vůbec nic platné. Díky nainstalovaným světlometům se traulery staly snadnými cíli pro dělostřelce. Von Sandersova obranná strategie rozmístění několika řad min a použití děl se tak ukázala jako výborná. Příliš nemohly ani zastaralé hydroplány. Převážná část jejich fotografií byla rozmazaná, a tudíž naprosto k ničemu.

Námořní útok nefungoval podle plánu a začínal se dostávat do svízelného stavu. Dne 10. března poslal toto hlášení Carden do Londýna. To bylo poněkud překvapivé, protože ve zprávě z 2. března se zmiňoval, že úžinu považuje za dobytou. S dodatkem, že Konstantinopol bude za dva týdny v britských rukou.⁸⁰ Ve skutečnosti zůstávaly pevnosti a miny téměř nedotčené. Viceadmirál nevěděl, jak z nepříznivé situace ven, navíc ani neměl odvahu pro důraznější kroky. V průběhu dobývání tvrzí pokaždé nasadil pouze čtvrtinu lodí, neboť se bál jejich poškození. Když se o dobré Cardenově zprávě dozvěděli Rusové, okamžitě se přihlásili o svůj podíl, na kterém se s Brity dříve domluvili. Nebyli ale sami. V tu dobu totiž Churchillovi řecký premiér Eleftherios Venizelos nabídl vojenskou pomoc čítající loďstvo a vojáky.⁸¹ Rusové se však s nikým o svou kořist dělit nechtěli. Britové tak dali přednost svému spojenci z Dohody. Řekové nabídku pomoci stáhli a znovu vystupovali jako neutrální stát.⁸²

⁷⁹ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl*, s. 39.

⁸⁰ MOOREHEAD, s. 49.

⁸¹ HRADEČNÝ, Pavel et al., *Dějiny Řecka*, Praha 2015, s. 377.

⁸² HONZÍK, s. 136.

4.2 Vyjednávání o vyslání pozemního výsadku

První lord admirality mezitím přemýšlel, jak zvrátit bitvu v britský prospěch. Pro zlepšení situace však neměl žádný nápad. Poněkud překvapivě mu pomohl až Kitchener. Ministr války totiž během únorových dnů vypravil do Dardanel svého generálporučíka a velitele sboru ANZAC (*Australian and New Zealand Army Corps*) Williama Riddella Birdwooda. Ten mu oznámil, že podle něj je osmanská obrana takového rázu, že není možné ji porazit pouze s účastí námořnictva. S jeho názorem souhlasil i hrdina z bitvy o Suezský průplav Maxwell. Kitchener tedy nabídl Churchillovi, že k poloostrovu pošle celou britskou 29. divizi, a k tomu ještě ANZAC. Carden s vysláním posíl také souhlasil. Admirality mu současně zadala nový úkol, aby v co nejrychlejším čase a za každou cenu zničil pevnosti mezi myslem Kepez a Chanak. Následně se měl postarat o vyčištění minových polí. Zároveň měl využít většího počtu lodí. Viceadmirál, i když o úspěchu pochyboval, slíbil, že se po zlepšení počasí pustí znovu do akce. Když se podmínky udobřily, vyslal hned sedm minolovek najednou a k nim ještě lehké křižníky *Amethyst* a *Canopus*, které se měly postarat o zničení světlometů. Znovu se ale opakovala tradiční situace. Na nepřesnou lodní střelbu okamžitě zareagovala palba z pevností. Všechny lodě se tedy bez valného úspěchu vrátily rychle zpět. Nového pokusu o vyčištění se ujala francouzská posádka. Ale ani ta nepřinesla úspěch. Další snahu, kterou Spojenci podnikli, byla za účasti *Cornwallis* a *Amethyst*. Dopadla znovu jako všechny předchozí nezdarem. Carden se z neúspěchu nervově zhroutil a 16. března podal rezignaci.⁸³ Velícím důstojníkem v celé operaci se stal jeho dosavadní zástupce kontradmirál John de Robeck.

Kitchener změnil na vyslání výsadku názor, protože se po ruských porážkách u Bolimova a druhé bitvě u Mazurských jezer značně zkomplikoval stav na východní frontě a hrozila konečná porážka Ruska.⁸⁴ Tím pádem by Němci mohli posílit svoje pozice na západních bojištích. Celkem vyslal ke Gallipoli 18 000 vojáků 29. divize, jednotky ANZAC po 34 000 mužích, Královskou námořní divizi o 11 000 námořníků a francouzskou divizi čítající 18 000 mužů.⁸⁵ K tomu ještě mohl počítat s 48 000 ruskými vojáky, ale ti se mohli připojit pouze v případě, že by se podařilo dobýt osmanské hlavní město. Vcelku tedy mohlo být k dispozici až 130 000 mužů. Kvůli

⁸³ BOHUCKÝ, s. 257.

⁸⁴ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl*, s. 40.

⁸⁵ Tamtéž, s. 40–41.

třítýdennímu zpoždění byli vysláni až 16. března. Jejich velitelem se stal generál Ian Hamilton.⁸⁶

4.3 Poslední pokus o dobytí z moře

De Robeck měl tedy provést, to co žádala admirálita po Cardenovi. Při poradě, které se už stihl zúčastnit i Hamilton, pronesl komodor Roger Keyes pár připomínek. Nepředpokládal, že by křižníky mohly ostřelovat a přesně trefit vysoko položené pevnosti. De Robeck ale všechny jeho námitky zamítl s odůvodněním, že je na nějaké opravy již pozdě. Padlo rozhodnutí, že další pokus překonat osmanskou obranu se uskuteční 18. března.⁸⁷ Nově povýšený viceadmirál plánoval využít novou taktiku. Podle té mělo loďstvo přes den vyřadit všechny pevnosti a pobřežní baterie z provozu. Následně by v noci minolovky konečně vyčistily průjezd úžinou. Druhý den měly bitevní lodě a křižníky zničit tvrze v nejužším místě mezi mysem Kepez a Chanak, traulery by pak zase odstranily miny. Tím by se pro Spojence otevřel vstup do Marmarského moře.

De Robeck nejprve vyslal dva křižníky na obhlídku. Domníval se, že je zasype nepřátelská palba. I přesto, že plavidla vypálila pár střel proti pevnostem, žádná odezva se z nich ale neozvala. Viceadmirála to jen utvrdilo v přesvědčení, že opevnění jsou v natolik dezolátním stavu, že nebude problémem je dorazit. Útok začal v 10:30 nejsilnějšími loděmi, které v tu dobu měla Dohoda k dispozici – *Queen Elizabeth*, *Lord Nelson*, *Agamemnon* a *Inflexible*.⁸⁸ Jako součást krytí s nimi vyrazily *Majestic* a *Swiftsure*. Lodě měly za úkol rozstřílet pevnosti Hamidiye 1, Rumeli-Mecidiye, Namaziye a Hamidyie 2. Teprve až po několika minutách začali osmanští dělostřelci se střelbou. Jako obvykle je sužoval nedostatek nábojů. I přesto se jim povedlo mírně poškodit *Agamemnon* a *Lord Nelson*. Druhého úseku, který začal krátce po dvanácté hodině, se účastnili Francouzi se *Suffren*, *Bouvet*, *Charlemagne* a *Gaulois*. Jejich skupina měla za cíl rozstřílet osmanská stanoviště z menší vzdálenosti. Doprovod jim dělaly *Prince George* a *Triumph*. Právě v tu dobu pálili obránci s největší intenzitou. Naštěstí pro Brity a Francouze nemířili přesně, popřípadě díky silnému pancéřování neutrpěly lodě žádné citelné poškození. Kolem čtrnácté hodiny začala třetí fáze tvořená

⁸⁶ KEEGAN, s. 192.

⁸⁷ GILBERT, s. 194.

⁸⁸ MOOREHEAD, s. 56.

Ocean, Albion, Irresistible, Vengeance. Ochránit je měly *Cornwallis* a *Canopus*. Stalo se však něco, co předznamenalo, jak katastrofálně bude vypadat zbytek celého dne. *Bouvet* totiž narazila na minu. Po obrovské explozi se jedna ze starších francouzských lodí převrátila na bok a prakticky ihned šla ke dnu. O život přišlo 640 mužů.⁸⁹ Spojence potopení překvapilo, protože si mysleli, že ty „malé ďábelské černé koule“ byly položené pouze šikmo. Jenomže malá minonoska *Nusret* nakladla miny v zátoce Erenköy shodně s břehem. Když se *Gaulois* obrátila, aby pomohla přeživším z *Bouvet*, zasáhly ji dělostřelecké granáty a pouze s obrovskými problémy se doplavila na jeden z řeckých ostrovů. *Inflexible* taktéž vrazil na minu a jen s velkým štěstím se taky nepotopil. Nešťastný den ještě neskončil, protože *Irresistible* narazila dokonce dvakrát na minu. Kapitán *Oceanu* Arthur Hayes-Sadler dostal za úkol ji odtáhnout do bezpečí. K tomu však nedošlo, poněvadž jeho plavidlo rovněž vplulo na minu. Jeho osazenstvo se včas stihlo zachránit, avšak po chvílce se bitevní loď také potopila. Poté, co *Irresistible* opustila posádka, ji proud odnesl k osmanskému pobřeží, kde byla následně rozstřílena pobřežními děly. Jak *Irresistible*, tak *Ocean* se obešly bez velkých ztrát na životech.

Tragický den stál Spojence tři potopené lodě, další tři skončily na dlouhou dobu vyřazené⁹⁰ z bojů a život několika set námořníků. Naopak Turci neutrpěli téměř žádné škody. Přišli pouze o dvě těžká a tři menší děla, pevnosti a minová pole zůstaly relativně nepoškozené. Ani jejich ztráty na životech nebyly nijak vysoké. Osmanská vláda uvažovala o odchodu z Konstantinopole, ale po úspěchu se rozhodla zůstat.⁹¹ De Robecka výsledky útoku nemile šokovaly. Uvažoval o rezignaci, ale rozmyslel si ji. I když začínal mít názor, že zdařilé provedení námořního útoku není možné. Podle něj se mohl zdar uskutečnit pouze v případě kombinovaného námořního a pozemního útoku. Důvody, proč ho prosazoval, napsal Churchillovi v telegramu. První lord admirality žil naopak stále v přesvědčení, že pokud by se podařilo prorazit minovými poli, nic by nestálo v cestě dobýt Gallipoli, Konstantinopol i celou Osmanskou říši. Proto 19. března nařídil pokračovat v útoku. Jako náhradu za potopené nebo porouchané lodě poslal náhradu. Jednalo se o britské bitevní křižníky *Prince of Wales* a *London*, francouzský *Henri IV* a pár torpédoborců. Poté, co si přečetl de Robeckův vzkaz, rozhodl se svolat

⁸⁹ Tamtéž, s. 58.

⁹⁰ Poškozen byl ještě *Suffren*.

⁹¹ VAN DER KLOOT, s. 64.

schůzi admirální rady, kde si chtěl prosadit svoje pojetí námořního útoku a podporu v podobě pozemního výsadku. Doufal v podporu Fishera, ale ten ho znova podrazil, když prohlásil, že jeho verze útoku nemá sebemenší naději na kladný výsledek. Dále, že čím dál tím více strká nos do cizích záležitostí a plete se do věcí, kterým nerozumí. O zhoršeném vztahu svědčí tento dopis, který Fisher svému bývalému žákovi napsal: „*Jste jednoduše zcela pohlcen Dardanelami a nedokážete myslet na nic jiného! K čertu s Dardanelami! Budou naším hrobem.*“⁹² Zatrpklý Fisher zkrátka na mladšího Churchilla žárlil a snažil se mu dělat naschvály. Členové rady se k němu přidali. I když Winston hájil svůj názor, jak mohl, například argumentoval náročností přípravy kombinovaného útoku, vysokými ztráty vojáků apod. Na jeho stranu se však postavili pouze dva členové. Churchill dokonce chvíli zvažoval rezignaci, ale nakonec přehodnotil stanovisko. Veškeré operace byly odloženy o měsíc.⁹³ Když pěchota přijela do Mudrosu, zjistila, že jí chybí potřebná výzbroj a zásoby. Proto se Kitchener rozhodl poslat nově příchozí vojáky zpět do Alexandrie, aby si mohli všechno znovu upravit.

4.4 Plán vylodění

Za tu krátkou dobu se při přípravě pozemního útoku objevily tři verze. Podle první, kterou předložil francouzský generál Albert d'Amade, se měl výsadek odehrát v Edremitském zálivu a u Smyrny, následně pak táhnout přes Balıkesir, Bandırmu, Bursa, İzmit až do hlavního města Konstantinopole.⁹⁴ Během postupu by se vojáci zmocnili strategicky důležité železniční tratě mezi Smyrnou a Bandırmou. Po ní se pak měli přepravit na východní stranu Osmanské říše, kde se podle francouzských informací nesoustředili žádní nepřátelští vojáci. Podle Hamiltona tato varianta nepřicházela v úvahu, protože výše uvedená místa se vyznačují těžkým terénem a na to by bylo potřeba organizovanější a početnější výsadek. Problémem byl i nedostatek potravy a pitné vody pro armádu. Druhou variantu vymyslel generál Birdwood. Ten plánoval vylodění v Suvelské zátocy. Hned na to by invazní vojsko zničilo blízké pevnosti. Díky tomu by měli možnost konečně zničit minová pole. Nic tak nemohlo zabránit příjezdu britsko-francouzskému loďstvu vplout bezpečně do úžiny. Ani tento návrh se Hamiltonovi nelíbil. Birdwoodovi vytkl nebezpečí děl a baterií z anatolského pobřeží. Třetí projekt vytvořili de Robeck a francouzský viceadmirál Émile Guépratte. Ti zamýšleli

⁹² D'ESTE, s. 265.

⁹³ BOHUCKÝ, s. 257.

⁹⁴ HEŘTOVÁ, s. 161.

uskutečnění převážné části výsadku v Saroské zátocce. Pozemní armáda by vedla útok přes Bolayırskou šíji v místě, kde se poloostrov stával nejužším. Posléze by jedna skupina vojáků směřovala k Marmarskému moři až ke Konstantinopoli. Druhá část by pokračovala dovnitř poloostrova a plenila pevnosti stojící jim v cestě. Viceadmirálové si od tohoto plánu slibovali, že se zmocní jak Dardanel, tak Bosporu. Hamilton plán odmítl, protože podle informací, které měl k dispozici na Bolayırské šíji kopaly osmanské jednotky zákopy. Von Sanders věděl ze zpráv od tajných agentů, že Spojenci chtějí i nadále pokračovat v útoku a plánují se vylodit.⁹⁵ Navíc Hamiltonovi se Saroská zátoka nezdála vhodná pro vylodění kvůli příliš skalnatému povrchu. Hrozilo velké riziko, že v dané oblasti operují německé ponorky. Generál tedy zamítl všechny tři verze k útoku. Velmi ho trápil fakt, že pořádně neznal armádu proti, které měli jeho vojáci bojovat. Otazník taky visel nad terénem.

Když si Hamilton detailně prostudoval mapy gallipolské oblasti a vyslechl si poznatky de Robecka a Guépratta, kteří se už zde dva měsíce pohybovali. Kvůli nedostatečnému počtu informací zkontaktoval i Cardena, který se v té době dával se zdravotně do pořádku. Nakonec vytvořil plán, podle kterého mělo vylodění proběhnout na šesti místech v nejjihnější části poloostrova Gallipoli v mysu Helles. Ta označil posledními písmeny v abecedě – S, V, W, X, Y, Z.⁹⁶ Jeho součástí bylo i jedno klamné krycí vylodění u Bolayırské šíje poblíž Kumkale. Úkoly výsadku zněly, aby se v co nejrychlejším čase a natrvalo zmocnily výšin Açıbaba, kde stály pevnosti. Ty měly být s konečnou platností zničeny, stejně tak pobřežní baterie a děla. Dále porazit osmanskou armádu a ovládnout Konstantinopol. Minolovky měly mezitím vyčistit minová pole okolo Kepezu. Díky tomu by mohly lodě Spojenců bezpečně projet Dardanelami až do Černého moře a tam se spojit s Rusy. Kromě 81 000 vojáků pozemní armády měli Spojenci ještě 160 děl. Britové vyslali 15 řadových lodí, 9 křižníků, 28 torpédoborců, 20 minolovek, 3 ponorky, letadlovou loď, balonovou loď, depotní loď a 2 kladeče sítí. Francouzi přispěli 2 řadovými loděmi, 2 křižníky a 2 minolovkami. I když Rusové zatím nemohli poslat vojáky, vypravili alespoň křižník, 6 torpédoborců a 10 minolovek.⁹⁷

⁹⁵ TRAVERS, Tim, *Liman von Sanders, the Capture of Lieutenant Palmer, and Ottoman Anticipation of the Allied Landings at Gallipoli on 25 April 1915*. In: *The Journal of Military History*, 65, 2001, 4, s. 971.

⁹⁶ CHASSEAUD, s. 138.

⁹⁷ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl*, s. 52.

Obráncům přišla měsíční přestávka zcela vhod. Mohli tak v klidu opravit poničené pevnosti, doplnit vojáky a munici, vykopat zákopy, postavit ostnaté dráty, kulometná hnízda a dokončit výcvik armády. Také vyvrcholily špatné vztahy mezi Enverem a von Sandersem. Ten byl odvolán z funkce generálního inspektora a přesunut do funkce velitele 5. osmanské armády, která bránila poloostrov.⁹⁸ Enver Paša si od tohoto kroku sliboval, že se vojáci budou řídit pouze jeho rozkazy. I když německého generála nenáviděl, moc dobře věděl, že ho ještě bude potřebovat. Obrana Gallipoli celkem čítala 84 000 vojáků rozdělených do šesti divizí. Von Sanderse znepokojoval nedostatečný počet mužů, protože nemohl uspořádat takovou obranu na všech úsecích poloostrova, jakou by si býval přál.

4.5 Výsadek na pevnině

Hamilton rozdělil britské, francouzské a ruské lodi do šesti skupin, které měly výsadek krýt. Podle původního plánu se vylodění mělo uskutečnit 23. dubna, ale nakonec opět kvůli nepříznivému počasí bylo o dva dny odloženo. Už ve 4 hodiny ráno začaly britsko-francouzské lodě ostřelovat Kumkale.⁹⁹ Jelikož se z pevnosti neozývaly žádné výstřely, francouzští vojáci se vylodili. V poledne už měli tvrz a městečko pod kontrolou. Osmanské síly se nevzdaly a ještě během večera si vybojovaly malou část vsi zpět. Boje vedoucí se o pár metrů území pokračovaly i druhý den, kdy už byly obě armády značně unavené. Večer se obě strany dohodly na vyhlášení krátkého příměří, aby se mohly postarat o své zraněné nebo mrtvé. Dne 27. dubna přikázal Hamilton zastavit boje a přesunutí jednotek na Gallipoli, aby vypomohli výsadku V. To se nakonec ukázalo jako velká chyba, protože se Turci rozbourané Kumkale okamžitě zmocnili a ostřelováním znemožňovali postup britsko-francouzských sil.

Na pláži S v zátocě Morto, v jihovýchodní části poloostrova se měla vylodit 2. brigáda tvořená z Velšanů. Podporovaly je *Vengeance*, *Cornwallis* a *Lord Nelson*. Spojenecké síly území poměrně rychle získaly pod svou kontrolu. Jako jediný výsadek proběhl bez ztrát, protože osmanských jednotek zde bylo pramálo a navíc když uviděly černé vojáky Zuávy, kteří byli známí svou krutostí, začali jeden po druhém kapitulovat.¹⁰⁰ Písmenem V se označovala oblast mezi mysem Helles a pevností

⁹⁸ TRAVERS, s. 967.

⁹⁹ HEŘTOVÁ, s. 174.

¹⁰⁰ Také měli strach z toho důvodu, že většina z nich nikdy neviděla černochy.

Seddülbahir. Právě na tomto místě čekalo osmansko-německé velení největší útok. Proto zde vybudovalo propracovaný systém opevnění, který tvořily zákopy s kulometnými hnízdy. Obráncům rovněž vyhovovaly přírodní podmínky, které jsou na většině tohoto místa skalnaté. Britové sem poslali 29. divizi, a jelikož Hamilton tušil nějaké překvapení, přikázal, aby vylovení proběhlo ve dvou fázích. Krýt ho měla bitevní loď *Albion*. Její palba však příliš Turkům neuškodila, byli dobře skrytí ve svých úkrytech. Naopak vojáci 29. divize utrpěli těžké ztráty. Vyslání druhé části dopadlo podobně tragicky. Ani noční výsadek nedopadl o moc lépe. Změna přišla, až když na pomoc připluly *Queen Elizabeth* a *Cornwallis*, které svými děly pomohly zastavit palbu ze Seddülbahir. Druhý den ráno útok pokračoval. Britové se konečně zmocnili pevnosti a i díky velkým ztrátám vybojovali zisk území.¹⁰¹ Pásmo s názvem W leželo v nejjižnějším cípu poloostrova. Dlouhá pláž s malým počtem nepříliš nevysokých skal se zdála pro uskutečnění invaze téměř ideální. Avšak krátce po příplutí britských člunů se okamžitě ozvala palba z kulometů, která kosila jednu řadu vojáků za druhou. Spojencům také situaci ztěžovaly miny a ostnaté dráty. Záchrana přišla až v podobě lodi *Euryalus*, která vytrvale ostřelovala osmanské pozice a skrytému kopci Gaba Tepe, kam nedosáhla nepřátelská střelba, a proto tam mohly přicházet nové skupiny výsadku. Turky opět postihl nedostatek munice, takže se 29. divize zmocnila dalšího území. Nic tak nebránilo spojení s výsadkem, který dobyl pláž X, kde měl proběhnout hlavní výsadek.¹⁰² Tomu výpad velmi ulehčila přítomnost bitevní lodě *Implacable*, jež šikovně kotvila skoro až u břehu. Proto mohla s velkou razancí ničit osmanská stanoviště. Dobyť tohoto teritoria se tak dalo považovat za nejpovedenější. Důležitý úkol čekal na jednotky, které se měly zmocnit pláže označené Y. Pokud by se jim ji povedlo zabrat, dostaly by se až k blízkosti minových polí okolo Kepezu. Rovněž plánovaly spojení s výsadky V, W a X. Pokud by se jim to povedlo, měly společně zaútočit na výšinu Açıbaba. Velkou neznámou byl stav tvrze Dardanos, která stála poblíž. Hamilton předpokládal, že ji březnové ostřelování vyřadilo ze stavu schopných. Vojáci po vylovení zůstávali v úžasu, že je nepřivítala žádná střelba nebo granáty. Zdejší pláž totiž obklopovala vysoká skála a ani von Sanders vůbec nepředpokládal, že by se tu dohodové síly pokusily o výsadek. Když však obdržel informaci o invazi v této oblasti, ihned k ní poslal divizi. Té se podařilo spojenecký útok odrazit.

¹⁰¹ GILBERT, s. 212.

¹⁰² BOHUCKÝ, s. 258.

Pláž pojmenovaná Z, která byla svým umístěním hodně vzdálená od ostatních výsadek, se měla stát útočištěm sboru ANZAC. Jeho vojáky obklopovala pověst zdatných a nebojácných bojovníků. Proto si od něj generál Hamilton dost sliboval. Jejich posláním znělo dobýt městečko Maydos, poté počkat až se k nim proboují Britové s Francouzi, spojit se s nimi a společně pak zaútočit severním směrem. Aby se dostali k městu, museli přelézt spoustu vysokých hřebenů. Od samého začátku je však provázela smůla. Kvůli chybě při navigaci se první část vojáků vylodila o kilometr severněji, než měla. Bohužel pro ně padli přímo do náručí Turkům. Ti zde sice útok neočekávali, ale když se dozvěděli, že se nepřátelé vylodili právě na tomto místě, tak narychlo přesunuli 9. a 19. divizi, jejímž velitelem byl podplukovník Mustafa Kemal.¹⁰³ Spojenci ještě nevěděli, že se jedná o nejlepšího velitele v osmanské armádě. Ten nechal na obranu vykopat četné zákopy s kulometnými hnízdy. Aby zabránil častému ostřelování z britských a francouzských lodí, přišel s jednoduchou, ale účinnou taktikou. Všem osmanko-německým velitelům na Gallipoli poradil, aby dovolili útočícím vojákům přiblížit se, co nejblíže k zákopům. Lodě totiž nemohly ostřelovat obranná postavení, protože se jejich kapitáni báli, že by trefili dohodové vojáky. První vlnu útočníků tak Kemal snadno rozprášil. Nadšení dalších příplouvajících jednotek ale nijak neochabovalo. Povedlo se jim za cenu obrovských ztrát¹⁰⁴ vytlačit nepřítele z jejich pozic. Birdwood dokonce požadoval stažení jeho mužů z akce, ale Hamilton jeho žádost odmítl. Další den se ANZAC zakopal a pokračovaly dlouhé boje, které jim přinesly pouhý zisk pár metrů území. Důležité hřebeny však stále drželi muži pod vedením Kemala. Ten o tomto dnu prohlásil: „*Byl to důležitý den, v němž bylo dosaženo vítězství díky pevnosti a houževnatosti našich vojáků a odvaze a rozhodnosti našich důstojníků a velitelů.*“¹⁰⁵ Až 26. dubna připlula na pomoc francouzská divize. Během následujících dnů vzplály na poloostrově tuhé boje.

Spojenečtí vojáci zahájili útok s cílem dobýt město Krithii. To se jim však nepodařilo. Naopak sami museli čelit náporu Turků, kteří se snažili zahnat nepřítele zpátky do moře, jenže ani jejich snaha neskončila zdarem. Kitchener vyslal jako výpomoc 13 000 mužů indické brigády. Ti dorazili 6. května a hned se spolu s jednotkami ANZAC zapojili do druhé bitvy o Krithii. Avšak ani tyto posily příliš ke

¹⁰³ ERICKSON, Edward J., *Strength against Weakness: Ottoman Military Effectiveness at Gallipoli, 1915*. In: *The Journal of Military History*, 65, 2001, 4, s. 992.

¹⁰⁴ Ty činily až 6500 vojáků.

¹⁰⁵ VAN DER KLOOT, s. 67.

zlepšení nepomohly. Za dobu dvou dnů, které bitva trvala, postoupili Spojenci pouze o 800 yardů.¹⁰⁶ Velkým tempem rostl počet mrtvých vojáků. Pouze od začátku tažení do konce dubna čítaly první odhady kolem 500 000 zesnulých na obou stranách.¹⁰⁷ Turci velice rádi podnikali útoky v noci, protože díky tmě nemohly lodě zjistit jejich postavení a taky se báli, že by se zjistilo, že nemají dostatek kulometů. Svedení třetí bitvy 4. června skončilo stejným výsledkem jako předchozí dvě. Až do srpna probíhaly na poloostrově pouze malé lokální boje. Situace na Gallipoli se tak stejně jako na západní frontě dostala do podoby zákopové války. S letním počasím začalo vojáky trápit velké horko, komáři, úplavice, tyfus a únava.¹⁰⁸

4.6 Změny v britské admiralitě

Ke zlepšení nepřispěl ani Londýn, který toužil po lepších výsledcích. Churchill přikázal de Robeckovi, aby se znovu pokusil o vyčistění úžiny. Fisher byl toho názoru, že je nejprve nutné ovládnout pevninu. Také se obával toho, že Churchill pošle ke Gallipoli další lodě, a tím oslabí britskou pozici v Severním moři. Když mu druhý den přišel návrh na posílení Dardanel, rozhodl se podat rezignaci.¹⁰⁹ Churchill se ho ještě pokusil přesvědčit tím, že by s okamžitou platností stáhl z veškerých bojů superdreadnought *Queen Elizabeth*, na který si Fisher tolik potrpěl. Jenže neuspěl, k 15. květnu odstoupil první námořní lord z funkce.¹¹⁰ Asquith mu sice jménem krále přikázal, aby v úřadu zůstal, ale neoblomný Fisher si dál trval na svém. Do admirality se hodlal vrátit pouze v případě, že by ministerský předseda splnil všech šest požadavků,¹¹¹ které mu zaslal. Asquith je pochopitelně všechny zamítl. Na jeho místo se tak dostal admirál Henry Jackson, i když Churchill doporučoval Arthura Wilsona.

Tato událost se dala považovat za začátek vládní krize. Konzervativní opozice začala čím dál tím více kritizovat vládu za dosavadní neúspěchy na Gallipoli. Celý útok považovala za zbytečný. Její hlavní snahou byl Churchillův odchod z admirality. Viděla

¹⁰⁶ BOHUCKÝ, s. 260.

¹⁰⁷ ERICKSON, s. 1009.

¹⁰⁸ MACDONOGH, Giles, *Velké bitvy. 50 klíčových bitev od starověku po současnost*, Praha 2012, s. 189.

¹⁰⁹ Už devátou.

¹¹⁰ FRASER, Peter, *British War Policy and the Crisis of Liberalism in May 1915*. In: *The Journal of Modern History*, 54, 1982, 1, s. 1.

¹¹¹ Churchill se nesměl stát členem nové vlády, odvolání Balfoura z funkce prvního lorda admirality, okamžitý odchod Wilsona, jmenování zcela nového vedení admirality, zrušení pozice náčelníka válečného štábu a slib, že se nový první lord admirality nebude plést do velení v operacích.

v něm největšího viníka dosavadního selhání.¹¹² Taky mu vyčítala, že dostatečně nevyužíval Velké loďstvo. Asquith dospěl k názoru, že je ve slepé uličce. Věděl, že se na novém kabinetu musí podílet spolu s konzervativci. Poprvé v britské historii tak vznikla koaliční vláda. Asquith v ní pokračoval jako premiér. Churchillovi nabídl pozici ministra kolonií, ten však dával přednost velitelské funkci v britském sboru na západní frontě. I když si hlavně přál, aby se udržel v admiralitě. K tomu mu nepomohl ani dopis adresovaný Asquithovi, ve kterém se Churchillova manželka Clementine za něj přimlouvala. Kromě toho se na Winstona valily i další problémy. Širokomořské loďstvo se podle zpráv britských agentů chystalo zaútočit proti tomu Královskému. Vysoké ztráty Britů na západní frontě, když na ně Němci ve druhé bitvě u Ypres použili otravný plyn. Kromě toho Rusové prohrávali na východní frontě. Churchill proto pochopil, že na setrvání v admiralitě nemá sebemenší šanci. Proto k 25. květnu z funkce odešel. I nadále zůstal členem Válečné rady. Jako poslední krok v pozici prvního lorda admirality navrhl, aby se jeho nástupcem stal Arthur Balfour. Asquith s jeho výběrem souhlasil. Churchill mu zanechal vzkaz, ve kterém ho varoval, aby dával pozor na německé ponorky, které se začaly nebezpečně pohybovat v Egejském moři. Tato poznámka se nakonec ukázala být jako správná, protože *U-21* potopila jak *Triumph*, tak i *Majestic*.¹¹³ Ale objevila se i pozitivní zpráva. Po dlouhých vyjednáních vstoupila 25. května do války na straně dohodových států Itálie.¹¹⁴ Podle Londýnské smlouvy podepsané o měsíc zpátky měli Italové nárok na čtyři britské bitevní lodi a čtyři křižníky.¹¹⁵

4.7 Srpnový výsadek

Jedním z prvních kroků nové vlády bylo zřízení Dardanelského výboru (*Dardanelles Committee*), který měl nahradit Válečnou radu.¹¹⁶ Churchill i po svém ponížení stále hájil operaci a viděl šanci na její vítězný konec. Výbor ho na svém prvním zasedání podpořil a schválil pokračování operace. Jeho členy přesvědčil tím, když tvrdil, že dobytí úžiny je jediný způsob, jak pomoci Rusku, které nebylo vůbec v příznivém stavu. Dále prohlásil, že k dosažení úspěchu je zapotřebí nových vojáků. Nakonec se mu

¹¹² Velkou roli hrálo i Churchillovo přeběhnutí k Liberální straně. Někteří členové mu tuto „zradu“ nemohli zapomenout.

¹¹³ BOHUCKÝ, s. 260.

¹¹⁴ ALBRECHT-CARRIE, Rene, *The Present Significance of the Treaty of London of 1915*. In: *Political Science Quarterly*, 54, 1939, 3, s. 365.

¹¹⁵ HALPERN, Paul G., *The Anglo-French-Italian Naval Convention of 1915*. In: *The Historical Journal*, 13, 1970, 1, s. 110.

¹¹⁶ MOOREHEAD, s. 220.

povedlo od Kitchenera získat tři divize. Balfour přislíbil poslat 2 lehké křižníky, 14 monitorů¹¹⁷ s těžkými děly, 4 transportní lodi a 6 ponorek.¹¹⁸

Nový útok byl naplánován na polovinu července, ale ruské porážky v bitvách u Gorlice a Tarnówa zkomplikovaly situaci.¹¹⁹ Britské velení se tedy rozhodlo ještě chvíli počkat. Hamilton věděl, že útoky z jižního směru nebyly příliš úspěšné. Při pohledu na mapu došel k závěru, že jediným vhodným místem pro invazi je Suvelská zátoka, tedy kousek od místa, kde se vylodil sbor ANZAC. Spojenecké jednotky se k němu měly probojovat, pak se s ním spojit a následně postupovat skrz poloostrov. Cíl akce se nijak nezměnil. Důležitým okamžikem se mělo stát obsazení vysokých kopců Kocaçimentepe, a tím tak přetnout poloostrov na dvě poloviny. Generál si od toho sliboval odříznutí Turků, dále zamýšlel vytáhnout na výšiny těžká děla, pak by mohl střílet, kam chtěl. Podle něj už jiná možnost, jak dobýt Gallipoli neexistovala. K samotné invazi měl vyčleněno 140 000 vojáků.¹²⁰ Námořní síly rozdělil do pěti skupin. Aby odvrátili pozornost Turků, provedly dohodové síly 12. a 13. července klamný útok na jihu poloostrova.

Vylodění začalo 6. srpna.¹²¹ Nejprve se vylodily tři britské divize. Provázely je přerušované výstřely německých četníků. Von Sanders byl místem ofenzívy překvapený, proto skoro okamžitě nařídil přesunout posily směrem k Suvelské zátocce. Odhadl, že jeho vojáci na místo určení dorazí nejdříve až k 8. srpnu. Tudíž mu nezbyvalo nic jiného, než si počkat až nepřítel udělá chybu. K jeho štěstí, jich velitel IX. sboru Frederick Stopford za krátkou dobu stihl udělat hned několik. Nejprve si jeho muži spletli místo, které měli obsadit. Sám generálporučík pak nevyužil nepřítomnosti Turků a místo toho, aby přikázal postup dovnitř poloostrova, rozkázal kopat zákopy a stavět stany. Vojákům pak za odměnu dovolil vykoupat se v zátocce. Pokud by Britové postoupili správným směrem dopředu, mohli snadno zničit četníky a pomoci sboru ANZAC.

¹¹⁷ Menší, opancéřovaná loď.

¹¹⁸ HEŘTOVÁ, s. 217.

¹¹⁹ GILBERT, s. 218.

¹²⁰ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl*, s. 65.

¹²¹ HART, s. 252.

Ten mezitím sváděl tvrdé zákopové boje. Jeho příslušníkům se povedlo obsadit kopec, který pojmenovali Lone Pine Ridge.¹²² Po jeho dobytí postupovali dále, až narazili na další vršek Sarı Bayır. Zmožení únavou se pustili do jeho zdolání. Když vylezli na jeho vrchol, začala je kropit střelba z kulometů. Tu měli na svědomí osmanští vojáci pod vedením Kemala. Další den ráno měl být ANZAC podpořen palbou ze spojeneckých lodí. Jenomže díky omylu padaly jejich granáty mezi australské, novozélandské a indické vojáky. Birdwood po tomto fiasku dokonce zvažoval sebevraždu. Hamilton stále neměl žádné zprávy ze Suvelské zátoky. Odeslal tedy na poloostrov jednoho ze svých podřízených, plukovníka Cecila Aspinalla. Ten generála informoval o tom, že se Stopfordovi vojáci nikam neposunuli. Hamilton došel k názoru, že se vydá na místo bojiště osobně. Pomalu mu začínalo být jasné, že Spojenci propásli nevídanou příležitost, jak se zmocnit poloostrova. I on se však dopustil přehmatu. Nenechal udělat žádný průzkum, aby zjistil skutečné postavení svých jednotek. Předpokládal, že celý útok bude proveden podle původního plánu s dvoudenním zpožděním.

Von Sanders odvolal Kemala ze Sarı Bayıru a přenechal mu vedení obrany Suvelské zátoky. Ten okamžitě svým jednotkám rozkázal, aby vykopaly zákopy a připravily se k zastavení nepřátelského útoku. Dne 9. srpna spojenečtí vojáci skutečně zaútočili. Obránci dokázali vytrvat ve svých pozicích. Nadcházející den posílila Kemalovu pozici divize, která konečně dorazila. Osmanský podplukovník měl v úmyslu rozdělit definitivně britsko-francouzské vojáky a ANZAC od sebe.¹²³ Jestliže by se mu to podařilo, vyhrál by celou bitvu o Gallipoli on. Hned další den vyrazil proti Australanům a Novozélandcům do boje. Ti se příliš na velký odpor nezmohli. S velkou oblibou používali Kemalovi muži bodáky, které měly připevněné k puškám. Zranění, která dohodoví vojáci utrpěli, byla většinou smrtelná.

Hamiltona velice zklamalo Stopfordovo selhání, proto ho nechal nahradit generálmajorem Beauvoirem De Lislem.¹²⁴ Generál ještě pořád viděl šanci, jak Stopfordův neúspěch napravit. Prikázal, aby se další dohodový útok vedl z kopců Kireç Tepe Sirtı. Podle jeho názoru to bylo jediné místo, kde se dala celá operace zachránit.

¹²² MOOREHEAD, s. 222.

¹²³ GILBERT, s. 254.

¹²⁴ MOOREHEAD, s. 274.

Útok nachystal na 15. srpna. Bohužel k Hamiltonově smůle na ně na vršcích čekala soustředěná osmanská armáda pod vedením Kemala, který tento postup správně předpověděl.¹²⁵ Jakmile se objevili spojenečtí vojáci, okamžitě je zasáhla střelba z kulometů a děl. Ještě do večera zahnali Turci nepřátelé zpět do moře. Opět se tak projevila Kemalova genialita. Nic nového nepřinesla ani ofenzíva z 21. srpna. Všechny veškeré následující boje se odehrávaly v podobě zákopové války, které se Dohoda tak chtěla vyhnout. Během srpnového výsadku padlo okolo 15 000 spojeneckých vojáků. Osmanská říše ztratila přibližně stejný počet mužů.¹²⁶

4.8 Evakuace

Podzim vystřídal léto a s ním také klesly teploty. Mezi spojeneckými vojáky se kromě frustrace a únavy z nic neřešících bitev šířily nemoci a špína. Hamilton a Birdwood si nechtěli připustit, že s operací je konec. Měli názor, že pokud by jejich jednotky dostatečně posílily, pak by existovala šance na možný úspěch. Avšak většina velitelů přítomná na Gallipoli se přikláněla k názoru evakuovat se. K tomuto úsudku se pomalu přidávala i generalita v Londýně, vláda i Dardanelský výbor. Hlavními důvody pro „vyklizení“ činily: 1. špatné postavení ANZAC, jejichž podmínky nebyly vhodné k dlouhodobé obraně; 2. i když Gallipoli mělo svou důležitost, hlavním bojištěm pořád zůstávala západní fronta; 3. velké ztráty Spojenců se nedaly jen tak nahradit, protože ubýval počet dobře vycvičených záložních vojáků; 4. otevřením přímého spojení Německa s Osmanskou říší přes Bulharsko, hrozila ta možnost, že by Němci mohli nasadit svoje těžké dělostřelectvo.¹²⁷

Dne 14. října skončil ve funkci velitele pozemních jednotek Hamilton.¹²⁸ Na Gallipoli přicestoval generál Charles Monro, aby zjistil, jestli je ještě možné vítězství nebo přichází v úvahu evakuace. V telegramu Kitchenerovi doporučil stažení, které však podle něj bude problematické. Odhadoval, že při něm přijde o život až 40 000 vojáků.¹²⁹ Krátce poté se stal Hamiltonovým nástupcem. Do toho všeho stihli vstoupit de Robeck, Keyes a admirál Rosslyn Wemyss, kteří navrhli nový námořní i pozemní útok. Do Dardanel se vypravil i Kitchener a po konzultaci s generály nabídku admirálů

¹²⁵ VAN DER KLOOT, s. 86.

¹²⁶ HEŘTOVÁ, s. 243.

¹²⁷ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl*, s. 67.

¹²⁸ HART, s. 148.

¹²⁹ MOOREHEAD, s. 293.

odmítl. Válečné radě doporučil evakuaci kromě mysu Helles.¹³⁰ Ta ji definitivně potvrdila 22. listopadu, s tím, že začne od 8. prosince.¹³¹

Problém zůstával v tom, jak odvrátit pozornost Turků, aby na nic nepřišli. Nakonec padlo rozhodnutí, že po celé dny potrvají klamné manévry k útoku. Přípravy evakuace nebyly nijak snadné, protože se do té doby jednalo o největší podobnou operaci. Ta měla dvě fáze. V první části stažení sboru ANZAC, který si vytrpěl ty nejhorší boje, a jejich morálka najednou dost ochabla. Na zachraňující se muže čekal těžký úkol, v noci nesměli dělat žádný hluk, pokud se nechtěli prozradit. Druhý úsek se týkal mysu Helles. Turci tentokrát však zjistili, že se něco děje a začali na odcházející vojáky střílet. Těm muselo pomoci až spojenecké dělostřelectvo. I díky němu proběhla druhá část rovněž beze ztrát. Podle původních předpokladů tak nikdo z dohodových jednotek nepřišel o život. Celkem bylo odvozeno 83 048 mužů, 186 děl, 4695 koní a mul, 1718 vozidel a 186 těžkých děl.¹³² Poslední spojenecký voják opustil Gallipolský poloostrov 9. ledna 1916.¹³³

¹³⁰ Kitchener plánoval, že by jeho udržení mohl blokovat ústí Dardanel.

¹³¹ GILBERT, s. 293.

¹³² Tamtéž.

¹³³ KEEGAN, s. 199.

5 DOPADY BITVY

5.1 Příčiny neúspěchu Spojenců

Důvodů, které vedly k selhání je hned několik. Nedá se tedy přesně určit, které měly na celkový dopad operace větší vliv. Britové si byli příliš jistí svým „*neporazitelným*“ námořnictvem a podcenili odhodlání a morálku Turků bránit svou zemi. Ti se i přes dvojnásobnou početní převahu nepřátel, nedostatek munice a jídla nevzdávali naděje na úspěch. Při obraně se občas chovali až fanaticky, k čemuž jim vydatně pomohla i jejich islámská víra. V roce 1911 si Churchill vypracoval varování ohledně Dardanel, že probít se skrze ně není možné.¹³⁴ Zde vyvstává otázka, proč potom, tolik prosazoval útok. Jestli na onu poznámku zapomněl nebo ji úmyslně ignoroval. Jiným argumentem mohou být spory v britském námořnictvu, kde působily dvě velké osobnosti Churchill a Fisher. Ten na svého bývalého žáka žárlil, navíc byl i stařecky ješitný. Na druhou stranu výbušný Churchill si myslel, že mnoha problémům rozumí lépe než většina zkušených námořních odborníků. Takže velmi často mezi nimi docházelo k hádkám. Celá situace dokonce došla tak daleko, že se spolu nemohli stýkat. Po svém odchodu z funkce prvního lorda admirality si Churchill odmítl připustit svůj podíl na neúspěchu a naopak z něj obviňoval Fishera. Dále tvrdil, že Gallipolská operace nevyšla z jediného důvodu – neměl neomezené pravomoci, které by snadno přinesly úspěch.¹³⁵ Jednal tvrdohlavě, příliš nedbal na názory ostatních. Například před akcí vůbec nekonzultoval s námořními experty úspěšnost střelby na pevnosti. Od toho se odvíjela špatná strategie Spojenců. Také se vyskytly neshody mezi britskými a francouzskými důstojníky. Guépratte dokonce o Britech prohlásil, že jsou to nafoukaní panáci.¹³⁶ Dalším problémem byli staří velitelé. Ti i přes své bohaté zkušenosti, neměli žádné tušení o tom, jak probíhá moderní válka. Veškerá jejich válečná strategie pocházela z období búrských válek. Svůj podíl má i neschopnost některých velících důstojníků. Carden, který se do funkce velitele námořní výpravy dostal pouze díky náhodě,¹³⁷ v první březnový týden osudově zaváhal. Britský viceadmirál mohl vylovit zbylé miny a ostřelovat pevnosti. Osmanské

¹³⁴ D'ESTE, s. 260.

¹³⁵ Tamtéž, s. 274.

¹³⁶ HEŘTOVÁ, s. 166.

¹³⁷ Na místo velitele námořní výpravy k Dardanelám měl být původně jmenován viceadmirál Arthur Limpus, jenž velel britské námořní misi v Osmanské říši. Britský velvyslanec v Konstantinopoli Louis Mallet se však obával, že by Limpusovo jmenování mohlo pobouřit Turky. Ti byli v tu chvíli ještě neutrální (i když už pomalu směřovali k Centrálním mocnostem), ale Britové se rozhodli je raději více nedráždit.

tvrze totiž trpěly zoufalým nedostatkem munice a v minových polích se vyskytovaly trhliny. Kromě toho obrana Dardanel nebyla v takovém stavu, jak si Carden představoval. Zbytečně se tedy bál. Bohužel pro Spojence si tuto chybu uvědomil až po válce. Vinu na neúspěchu má i Asquith, který nestále podléhal tlaku Churchilla a Kitchenera. Ti na něj naléhali, aby i přes dosavadní neúspěchy pokračoval v útoku. Každý z plánovačů si jednal na vlastní pěst a držel si svou vlastní představu o dobytí. V některých částech jako by ani nepřemýšleli dopředu. Dohodové státy sice měly fotografické snímky oblastí, kde mělo proběhnout vylodění, ale ty neměly patřičnou kvalitu. Ne všechny útoky proběhly přesně podle plánu. Mezi námořníky i armádou probíhala rivalita. Další příčinou bylo nasazení těžkého rakousko-uherského dělostřelectva. Na Gallipoli totiž bojovala 9. motorizovaná baterie 24cm mořdírů a 36. baterie 15cm houfnic.¹³⁸ Potřeba je také ocenit genialitu Limana von Sanderse a Mustafy Kemala, jehož 19. divize byla považována za nejlepší jednotku z celé osmanské armády. Taktéž Turkům hrálo do karet počasí a někdy měli prostě jenom štěstí. Pomohl jim i terén, který je hornatý, skalnatý a strmý. Kvůli jeho neschůdnosti a obtížnosti nemohly spojenecké síly podnikat noční postupy. Vylodovací pláže byly příliš úzké. Na místě také chyběly zásoby pitné vody.¹³⁹

5.2 Politické dopady

Nezdar útoku měl pro Spojence nedozírné následky. Při plánování doufali, že by případným vítězstvím mohli vylákat balkánské státy Bulharsko, Rumunsko a Řecko z neutrality a získat je na svou stranu. Bulharsko však přešlo k Centrálním mocnostem. K tomu ho kromě britsko-francouzského krachu na Gallipoli zlákala i četná německá vítězství na východní frontě. Dne 6. září podepsalo smlouvu, která ho vázala k Ústředním mocnostem.¹⁴⁰ Ve válce vidělo šanci na revizi smlouvy z druhé balkánské války, podle které ztratilo území, jež získalo v té první. Dohodová nabídka ho nijak neuspokojila. Dalšími důvody byly ekonomické vazby na Německo a Rakousko-Uhersko. Dne 14. října oficiálně vyhlásilo válku spojeneckým státům a zaútočilo na Srbsko.¹⁴¹ Hned následující den vyhlásily Velká Británie a Francie Bulharsku válku. Obě země odvolaly z gallipolských bojišť 45 000 vojáků a odeslaly je přes Soluň na

¹³⁸ KEEGAN, s. 199.

¹³⁹ DOYLE Peter, BENNETT, Matthew R., *Military Geography: The Influence of Terrain in the Outcome of the Gallipoli Campaign, 1915*. In: *The Geographical Journal* 165, 1999, 1, s. 12.

¹⁴⁰ CHASSEAUD, s. 97.

¹⁴¹ HRADEČNÝ et al., s. 378.

pomoc Srbsku.¹⁴² Bulharská vojska ale jejich cestu odřízla. Tím klesla možnost na obnovení Gallipolské operace, poněvadž přes Soluň byli posíláni vojáci, kteří měli bojovat v Dardanelách. Přístup Bulharska ovlivnil i jejich sousední státy Řecko a Rumunsko.

To sice podepsalo v roce 1883 smlouvu s Trojspolkem, ale po vypuknutí zůstalo války neutrální. Premiér Ion Brătianu to zdůvodňoval tím, že pakt je obranný, kdežto válku vyprovokovaly Ústřední mocnosti. I zde hrála důležitou roli otázka rozšíření území. Zejména toužilo po připojení Sedmihradska, Banátu a Bukoviny.¹⁴³ V letech 1915–1916 se válka pro Spojence nevyvíjela dobře a jejich neúspěch na Gallipoli to ještě umocnil, proto začali na Rumunsko tlačit, aby vstoupilo do války. Když Dohoda po dlouhých jednáních konečně uznala rumunské nároky na níže psaná území, vyhlásilo v srpnu 1916 Centrálním mocnostem válku.¹⁴⁴

Řecko se po celou dobu zmítalo v boji, na čí stranu se přidá. Dohodový blok podporoval kruh okolo premiéra Venizela. Samotný král Konstantin I. sice smýšlel proněmecky, ale kvůli převaze britsko-francouzského námořnictva ve Středozemním moři odmítl požadavek svého švagra Viléma II. na připojení se k Trojspolku a dál prosazoval zachovat neutralitu.¹⁴⁵ Názor nezměnil ani po napadení Srbska Bulharskem. Ovšem snažil se Spojencům alespoň mírně škodit.¹⁴⁶ Tím rostlo napětí nejen mezi řeckými představiteli a Dohodou, ale i mezi Venizelem a králem. Rozepře vyvrcholily po rumunském vstupu do války, když si Venizelos a jeho stoupenci v říjnu 1916 vytvořili svoji vlastní vládu a vypověděli Ústředním mocnostem válku.

5.3 Vojenské dopady

Útok tedy skončil pro dohodové státy naprostou katastrofou. Poloostrov se nepodařilo dobýt, tím pádem nebyla žádná šance, jak vyřadit Osmanskou říši z války. Nepovedlo se ani obnovit zásobovací spojení s Ruskem. Nejen, že prohrou přišli Spojenci o část své prestiže, ale i o poměrně dost vojáků a techniky. Celkem bylo zabito, zraněno nebo pohřešováno 205 000 britských, 47 000 francouzských, 65 000 australských a

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tato území patřila Rakousku-Uhersku, proto se Rumunsko chtělo připojit k Dohodě.

¹⁴⁴ TREPTOW, Kurt W., *Dějiny Rumunska*, Praha 2000, s. 250.

¹⁴⁵ HRADEČNÝ et al., s. 376.

¹⁴⁶ Zamítl požadavek Spojenců, aby srbská armáda mohla přejít přes řecké území.

novozélandských vojáků.¹⁴⁷ Naopak Turci napočítali 186 000 mrtvých a 65 000 zraněných mužů. Jiné zdroje uvádějí 265 000 zesnulých Spojenců a 300 000 zabitých Turků.¹⁴⁸ Někteří přeživší vojáci byli do konce života psychicky poznamenáni nebo zmrzačeni. Z technického vybavení ztratili Spojenci šest lodí a sedm ponorek. Turci pouze po jedné lodi, torpédoborci a torpédovce. Dohoda dohromady do tažení zapojila 489 000 vojáků, kdežto osmanská armáda vyslala pouze 300 000 mužů.¹⁴⁹ Nikdo neměl s podobnou obojživelnou operací žádné zkušenosti. Selháním na Gallipoli se Britové poučili a nových poznatků později v budoucnu úspěšně využili ve druhé světové válce při vylodění v Normandii nebo při invazi do zátoky San Carlos ve válce o Falklandy.¹⁵⁰

¹⁴⁷ HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl*, s. 73.

¹⁴⁸ KEEGAN, s. 199.

¹⁴⁹ BOHUCKÝ, s. 265.

¹⁵⁰ MACDONOGH, s. 186.

6 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce byla analýza událostí, které vedly k samotné bitvě. Dále shrnout všechny známé poznatky v jejím průběhu a na závěr následky operace. V práci si autor nekladal za cíl objevit nové poznatky, také se snažil při rozebírání jednotlivých událostí postupovat neutrálně a nestranit tak žádné ze zúčastněných stran.

Celá operace skončila pro dohodové státy ve snaze urychlit patovou situaci, do které se válka dostala naprostým fiaskem. A i když se spojeneckým vojákům povedlo získat nějakou tu výhodu na svoji stranu, o chvíli později o ni přišli. Už před samotnou bitvou byl úspěch tažení značně nejistý. Kampaň připomínala průběh první světové války, kdy se z předem plánovaného krátkého tažení stal statický konflikt. Pýcha Velké Británie, tolik opěťované „*neporazitelné*“ loďstvo dostalo tvrdý direkt. Žádný z předem daných cílů se nepovedlo naplnit. Na druhé straně se výrazně podepsal pod zlepšení bojeschopnosti německý vojenský štáb. Osmanské vítězství patří dodnes k největším obranným vítězstvím v dějinách. I přesto, že Spojenci měli vyspělejší technické vybavení, nebylo jim to vůbec nic platné. Rovněž je záhadou, proč Churchill stále podporoval pokračování útoku, i když už bylo jasné, že vítězství je skoro nemožné. Zajímavým poznatkem se jeví fakt, že i když bitva skončila pro dohodové státy porážkou, počty mrtvých vojáků byly podobné, jako na nepřátelské straně.

Celkové hodnocení operace je dodnes velmi sporné. Někteří autoři publikací hodnotí kampaň jako dobrý nápad, který byl pouze špatně provedený. Jiní pro změnu celý útok pokládají za nesmyslný až nemožný. Naopak se shodují v otázce neúspěchu, kdy hlavního viníka prohry nevidí pouze v Churchillovi. I když ten je často kritizován za přílišnou tvrdohlavost a nedostatečný vojenský talent. Za hlavní příčiny porážky Spojenců považují souhrn několika faktorů. Ať už se jedná o výše zmíněného Churchilla, podcenění nepřítele, nezkušenost s podobným typem operace nebo neschopnost některých velících důstojníků.

Kvůli obraně Gallipoli nemohla osmanská armáda poslat vojáky do východních bojů proti Rusku. Tuto událost, evakuaci, personální změny v britském velení a vstup Itálie na straně Dohody, tak lze považovat s trochou nadsázky za jediné pozitivní věci,

kteřé se dohodovým státům v celé operaci povedly. Pro Turky mělo vítězství obrovskou cenu a dodalo zemi novou motivaci do dalších bojů. Navíc objevili nového národního hrdinu – Mustafu Kemala. Tomu se vítězstvím v této bitvě otevřela cesta ke slávě, ale i k jeho budoucí politické moci, kdy se stal zakladatelem Turecké republiky a jejím prvním prezidentem. Naopak Churchilla postihl kariérní pád, a proto si musel na slavnou chvíli ještě počkat. I zde se však v některých věcech projevil jeho výjimečný odhad pro situace. Rovněž skončila i jinak skvělá námořní kariéra Johna Fishera. Zároveň obrovská statečnost jednotek ANZAC nezůstala nepovšimnuta. Zaprvé, zátoka, v níž se vojáci ze zaoceánských států vylodili a kde mnoho z nich našlo smrt, byla na jejich počest podle nich pojmenována. A zadruhé svou obětí upozornili na nezávislost dominií, což vedlo až k vydání Westminsterského statutu. V Austrálii a na Novém Zélandu se každý rok 25. dubna slaví *ANZAC Day* jako vzpomínka všech Australanů a Novozélandčanů, kteří padli ve všech možných válkách. Díky porážce na Gallipoli Spojenci pochopili, že k porážení Osmanské říše budou potřebovat pomoc Arabů, za to jim dali slib nezávislosti, který však později porušili podepsáním Sykes-Picotovy dohody. Celá bitva o Gallipoli je populární i v dnešní době, což dokládá i australský film s názvem *Gallipoli* v hlavní roli s Melem Gibsonem nebo dva stejnojmenné nedávno natočené seriály.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

A) Knihy

D'ESTE Carlo, *Válečný vůdce. Život Winstona Churchilla ve válce 1874–1945. I. díl*, Praha 2012.

FERGUSON, Niall, *Nešťastná válka*, Praha 2004.

GILBERT, Martin, *První světová válka: úplná historie*, Praha 2005.

HART, Basil Liddell, *Historie první světové války*, Brno 2001.

HEŘTOVÁ, Yvette, *Gallipoli 1915: místo pro tisíc britských pušek*, Praha 2010.

HODGE, Carl C., *Encyclopedia of the Age of Imperialism, 1800–1914*, Westport 2008.

HONZÍK, Miroslav, *Říkali si vojevůdci*, Praha 1984.

HRADEČNÝ, Pavel et al., *Dějiny Řecka*, Praha 2015.

HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 1. díl. Rok 1914*, Praha 2001.

HRBEK, Jaroslav, *Velká válka na moři. 2. díl. Rok 1915*, Praha 2001.

CHASSEAUD, Peter, DOYLE, Peter, *Grasping Gallipoli: Terrain, Maps and Failure at the Dardanelles, 1915*, Staplehurst 2005.

CHURCHILL, Winston S., *Světová krise 1911–1918. Kniha I. 1914*, Praha 1932.

JINDRA, Zdeněk, *První světová válka*, Praha 1984.

JOHNSON, Boris, *Faktor Churchill. Muž, který psal dějiny*, Zlín 2016.

KEEGAN, John, *První světová válka*, Praha, Plzeň 2003.

MACDONOGH, Giles, *Velké bitvy. 50 klíčových bitev od starověku po současnost*, Praha 2012.

MARDER, Arthur J., *The Anatomy of British Sea Power: A History of British Naval Policy in the Pre-dreadnought Era, 1880–1905*, New York 1940.

MOOREHEAD, Alan, *Gallipoli*, London 1968.

NOPPEN, Ryan K., *Ottoman Navy Warships 1914–18*, Oxford 2015.

PALMER, Alan, *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha 1996.

PROKŠ, Petr et al., *České země a dějiny moderní Evropy. Studie k dějinám 19. a 20. století*, Praha 2010.

TREPTOW, Kurt W., *Dějiny Rumunska*, Praha 2000.

TRUMPENER, Ulrich, *Germany and the Ottoman Empire, 1914 –1918*, Princeton 1968.

VAN DER KLOOT, William, *Válečné lekce. Zážitky sedmi budoucích státníků za první světové války*, Praha 2011.

B) Články

ALBRECHT-CARRIE, Rene, *The Present Significance of the Treaty of London of 1915*. In: *Political Science Quarterly*, 54, 1939, 3, s. 364–390.

BOHUCKÝ, Luděk, *Galipoli 1915*. In: *Historický obzor* 10, 1999, 11/12, s. 256–265.

DOYLE Peter, BENNETT, Matthew R., *Military Geography: The Influence of Terrain in the Outcome of the Gallipoli Campaign, 1915*. In: *The Geographical Journal* 165, 1999, 1, s. 12–36.

DUGGAN, Stephen P., *Balkan Diplomacy. I*. In: *Political Science Quarterly*, 32, 1917, 1, s. 36–59.

ERICKSON, Edward J., *Strength against Weakness: Ottoman Military Effectiveness at Gallipoli, 1915*. In: *The Journal of Military History*, 65, 2001, 4, s. 981–1011.

FRASER, Peter, *British War Policy and the Crisis of Liberalism in May 1915*. In: *The Journal of Modern History*, 54, 1982, 1, s. 1–26.

GOMBÁR, Eduard, *Sultán Abdülhamit II. - despota či reformátor?* In: *Historický obzor* 8, 1997, 7/8, s. 154–161.

HALPERN, Paul G., *The Anglo-French-Italian Naval Convention of 1915*. In: *The Historical Journal*, 13, 1970, 1, s. 106–129.

HOLLAND ROSE, John, *Great Britain and the Eastern Question*. In: *The Journal of International Relations*, 12, 1922, 3, s. 307–319.

PAGET, Gregory, *The November 1914 Straits Agreement and the Dardanelles-Gallipoli Campaign*. In: *Australian Journal of Politics & History*, 33, 1987, 3, s. 253–260.

SWANSON, Glen W., *Enver Pasha: The Formative Years*. In: *Middle Eastern Studies*, 16, 1980, 3, s. 193–199.

TRAVERS, Tim, *Liman von Sanders, the Capture of Lieutenant Palmer, and Ottoman Anticipation of the Allied Landings at Gallipoli on 25 April 1915*. In: *The Journal of Military History*, 65, 2001, 4, s. 965–979.

TRUMPENER, Ulrich, *Liman von Sanders and the German-Ottoman Alliance*. In: *Journal of Contemporary History*, 1, 1966, 4, s. 179–192.

8 RESUMÉ

The aim of this bachelor thesis is analyse the Allied campaign in the First World War on the Gallipoli in 1915. This offensive was led against the Ottoman Empire. Its goal was reverse deadlock, which war received. The work is focused on the characterize outbreak of the Great War and its first months, author describe events before the campaign and complicated political negotiations between the Allies. It is also part, which refer Winston Churchill and his participation in the campaign. Further author analyse unsuccessful naval and surface attack. In the end he describes causes the Allied failure, political and military impacts.

At the end of 1914 the battlefield situation was motionless. The First Lord of the Admiralty Winston Churchill suggested to move the war front to the East. After the insidious attack Ottoman Empire to the Russian ports and subsequent Russian request for help the British War Council approved the Allied naval attack on the Dardanelles. It began on the 19th February 1915. For a month battleships unsuccessfully bombarded the Ottoman fortress. After the failure of the naval attack the Allied command decided to conquer Constantinople by landing forces. General Ian Hamilton planned seven landings. However all battles on the Gallipoli peninsula ended as battles on the Western Front in the stage of trench warfare. New plan August offensive also failed. The Allied Command decided to evacuate remaining troops and prevent larger massacre.

This campaign was one of the most ignominious loss in British history and the one of the greatest Ottoman victories during the war. Winston Churchill was degraded from his position. The most important person on the Ottoman side was commander 19th Divison Mustafa Kemal. Great courage displayed ANZAC troops.

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Winston Churchill v roce 1914

Příloha č. 2: Britský superdreadnought *Queen Elizabeth*

Příloha č. 3: Osmanská pevnost Seddülbahir

Příloha č. 4: Mapa zobrazující pozice, na kterých se vylodili Spojenci

Příloha č. 5: Vylodění sboru ANZAC

Příloha č. 6: Liman von Sanders a Mustafa Kemal

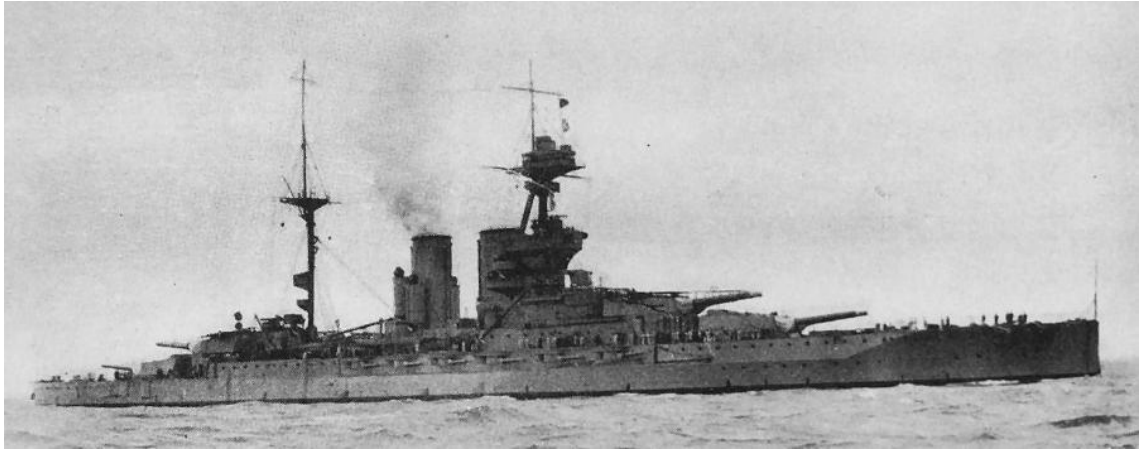
Příloha č. 7: Osmanští vojáci

10 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Winston Churchill v roce 1914

Zdroj: <http://www.telegraph.co.uk/culture/books/3671962/John-McCain-Extraordinary-foresight-made-Winston-Churchill-great.html> [31. 3. 2017].

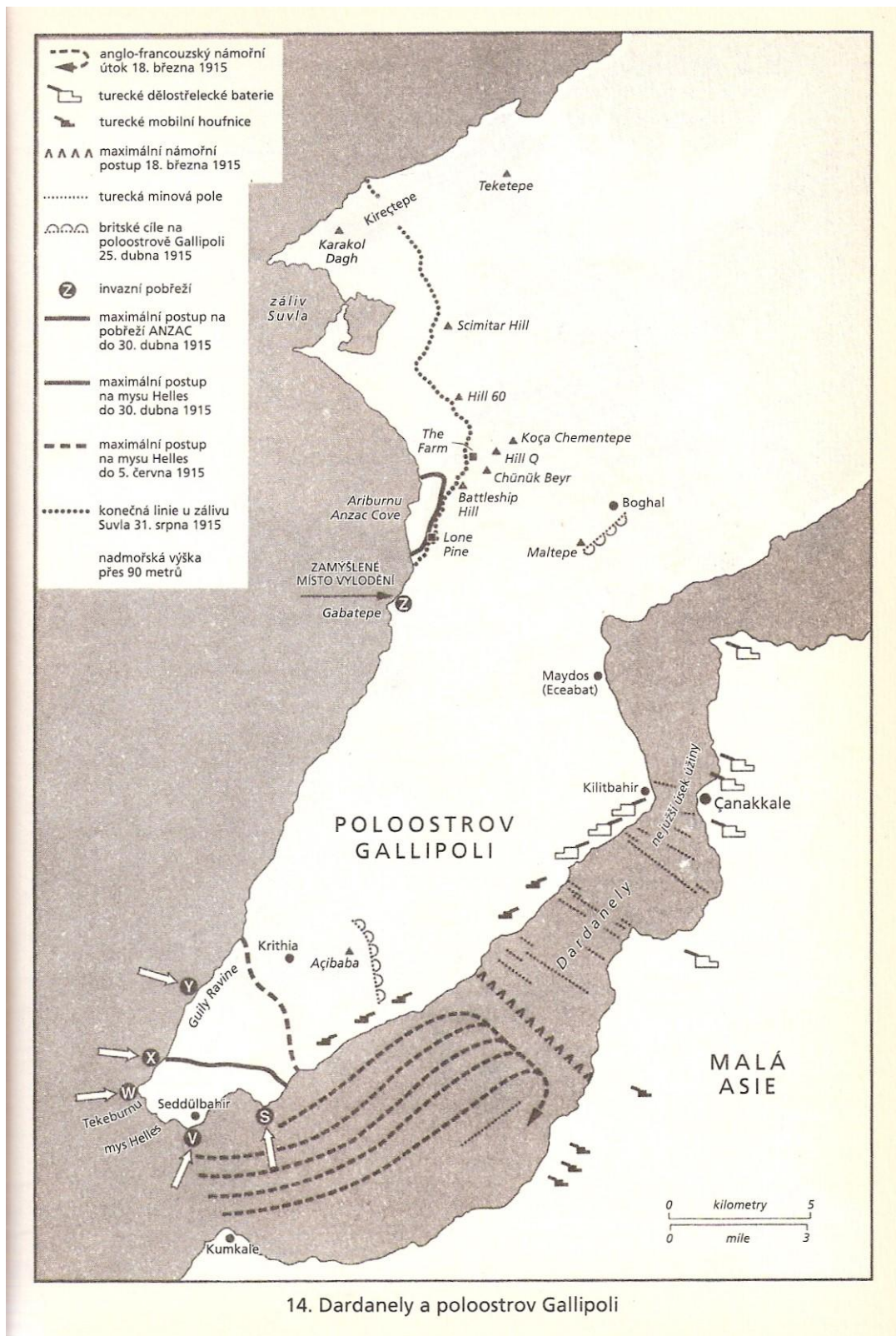
Příloha č. 2: Britský superdreadnought *Queen Elizabeth*

Zdroj: <http://www.naval-history.net/WW1Battle1503Dardanelles1.htm> [31. 3. 2017].

Příloha č. 3: Osmanská pevnost Seddülbahir

Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Sedd_el_Bahr#/media/File:Sedd-el-Bahr_from_River_Clyde.jpg [31. 3. 2017].

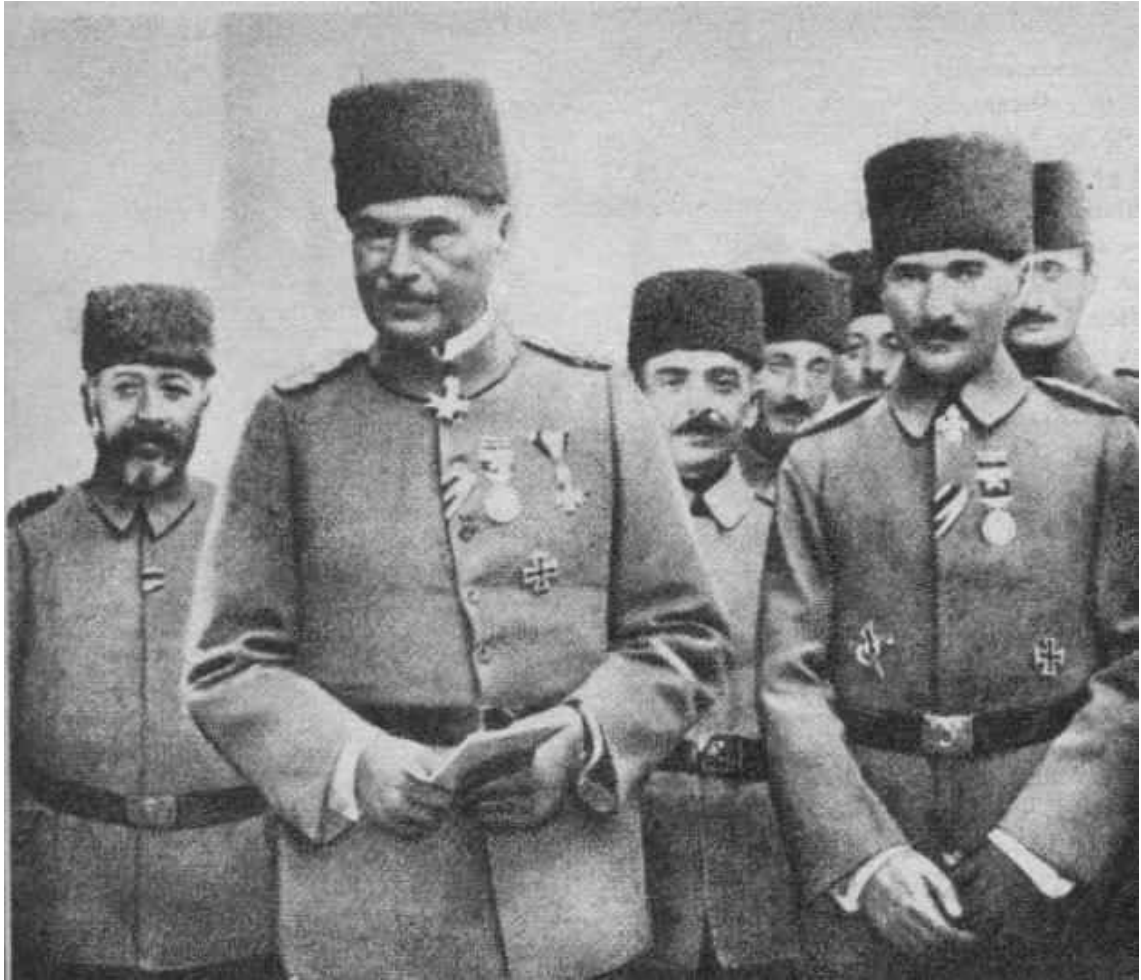
Příloha č. 4: Mapa zobrazující pozice, na kterých se vylodili Spojenci

Zdroj: GILBERT, Martin, *První světová válka: úplná historie*, Praha 2005, s. 737.

Příloha č. 5: Vylodění sboru ANZAC

Zdroj: <http://ww100.govt.nz/publicity-images> [31. 3. 2017].

Příloha č. 6: Liman von Sanders a Mustafa Kemal

Zdroj: <http://dotwatch.tumblr.com/post/113955138776/lets-not-forget-the-one-and-only-watch-that> [31. 3. 2017].

Příloha č. 7: Osmanští vojáci

Zdroj: <http://edition.cnn.com/2015/04/23/asia/gallery/anzac-archive-photos/> [31. 3. 2017].